І чужому научайтесь,
Свого не цурайтесь...
Т. ШЕВЧЕНКО

СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація:
"Svoboda", 81-83 Grand St.
Jersey City, N.J. 07303
434-0237
434-0807
УНСоюз: 435-8740
— Тел. в Ню Йорку: —
BArcly 7-4125
УНСоюзу: BArcly 7-5337

РІК LXXIII. Ч. 158. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 26-го СЕРПНЯ 1966 10 ЦЕНТІВ — 10 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, AUGUST 26, 1966 No. 158. VOL. LXXIII.

ОСТАННІ ВІСТІ

Четвер, 25-го серпня 1966 р.

В АМЕРИЦІ

ПІДКОМІСІЯ ПРИ ПАЛАТНІЙ КОМІСІЇ в справах протиамериканської діяльности схвалила проєкт нового закону, згідно з яким можна б було карати всіх тих, які допомагають Північному В'єтнамові, і які активно ворожо ставляться до американських збройних сил, які висилаться до В'єтнаму. В законопроєкті пороблено такі зміни, які не порушували б додатку до конституції про свободу промов. Повна Палатна Комісія вже схвалила проєкт своєї Підкомісії, але нема виглядів на це, щоб його схвалила Повна Палата Репрезентантів, а це тим більше тому, що представники Уряду, які зізнавали в Підкомісії, заявилися проти нового законопроєкту, кажучи, що теперішні закони вможливлюють карати тих, які допомагають ворогові, і які нападають збройні сили ЗДА.

ОРБІТЕР 1 ФОТОГРАФУЄ ЗЕМЛЮ після того, як прислав вже численні світлини Місяця, головно тих місць, де могли б осісти американські астронавти, які туди мають дістатися перед 1970-им роком. Фахівці з Землі наказали Орбітерові зробити світлини Землі, бо хочуть знати, як вона виглядає на фотах, зроблених із такої віддалі — 240,000 миль. Головно цікавляться науковці тим, як виглядатиме та лінія, що відмежовує освітлену Сонцем частину Землі, від затемненої. Орбітер кружляє у віддалі від Місяця на 33 милі до 1,154.6 милі (найближча і найдальша віддалі).

ДЕМОКРАТИЧНИМ КАНДИДАТОМ НА ГУБЕРНАТОРА Ню Йорку буде голова Міської Ради міста Ню Йорку Френк О'Коннор, який вже має стільки голосів, що його вибір на Конвенції в Боффало 7-го і 8-го вересня запевнений. О'Коннор кандидуватиме проти теперішнього губернатора республіканця Нелсона А. Рокефеллера, який старається про перевибір на третю каденцію. Стараються ще про номінацію на демократичного кандидата Ф. Д. Рузвелт молодший і Говард Семюелс, але вони не мають виглядів здобути номінацію. Рокефеллер вже почав виборчу кампанію в місті Ню Йойку і в горішній частині стейту. Він хвалиться своїми успіхами на становищі губернатора, називаючи чистою видумкою твердження демократів, що він плянує видати на виборчу кампанію 20 мільйонів дол.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ЕКСПОРТ ДО СССР і комуністичних сателітів в другій чверті цього року становив 41.6 мільйона дол., що було на 10 відсотків менше у порівнянні з першою чвертю, коли вивезено до европейських комуністичних держав товарів на суму 46 мільйонів дол. Та треба пригадати, що в другій чверті 1965-го року експорт до СССР і його сателітів був значно менший, бо становив тільки 28.1 мільйона дол. Рільничі продукти вивозили до Східньої Німеччини і Чехо-Словаччини, а шкіри до СССР Румунії. Найбільший експорт був до СССР 12.4 мільйона дол., до Схід Німеччини — 10.8 мільйона дол., Румунії — 4.1 мільйона дол., Мадярщини — 2 2 мільйона дол.

У СВІТІ

ПІВДЕННО-В'ЄТНАМСЬКИЙ ПРЕМ'ЄР НҐУЄН КАО КІ ЗАЯВИВ, що він готов виміняти на „нерівній базі" північно-в'єтнамських полонених за американських летунів, які знаходяться в північно-в'тнамському полоні. У Південному В'єтнамі є 400-500 полонених вояків північно-в'єтнамської реґулярної армії, а американських пільотів, схоплених на території Північного В'єтнаму після катастрофи їх літаків, є кругло 80. Нґуєн Као Кі висловив переконання, що коли б у Північному В'єтнамі переведено екзекуцію над американськими пільотами, то це спровокувало б вибух третьої світової війни.

ПАКІСТАН ТВЕРДИТЬ, що Індія пересунула над його кордон цілу другу піхотну дивізію та два панцерні полки. Подібні оскарження щодо збільшення пакістанських збройних сил біля провінції Кашміру, якою володіє Індія, роблять індійські власті. Індійсько-пакістанські взаємини знову погіршились, бо ці дві держави не виконали постанови, яку підписали в Ташкентській декларації з січня цього року, що вони відкличуть свої війська на позиції з-перед 5 серпня 1965, отже з часу перед вибухом останньої пакістансько-індійської війни.

ЯПОНІЯ ВІДЧУВАЄ НЕДОСТАЧУ робочих сил. Її міністер праці передбачує, що в 1975 році бракуватиме 640.000 робітників. Є дві головні причини такого стану: раптовий спадок народин і значно збільшений наплив молодих людей до високих шкіл. Проте японський уряд висловився проти імпортування робітників із чужих країн, зокрема з Південної Кореї, де панує безробіття.

ГРЕЦІЯ ХОТІЛА ЗАКУПИТИ В СССР 200-меґаватовий ґенератор за 15,500.000 дол., при чому Совєти погоджувались, що 12.500.000 будуть заплачені — грецьким тютюном. Однак Москва поставила дві передумови, які мають політичний характер: щоб в умову вставити так звану долярову клявзулю, а саме, про реасекурацію у випадку спаду вартости американського доляра — це політична колючка в сторону Америки, — та щоб совєтські агенти скуповували тютюн безпосередньо в його селянських продуцентів, — що дало б широке поле для большевицької пропаґанди в Греції. Греція загрозила, що зірве переговори, коли Москва наполягатиме на тих передумовах.

НА НОВОГО АМБАСАДОРА ЗДА В ЯПОНІЇ ПРЕЗИДЕНТ ПРИЗНАЧИВ Алексіса Джансона, колишнього амбасадора в Таї (Сіям) і в Чехословаччині, а в останньому часі заступника амбасадора Генрі Кебота Ладжа в Південному В'єтнамі і заступника державного секретаря для політичних справ. На переслуханні в сенатській Комісії для закордонних справ Джансон заявив, що ЗДА не будуть старатися втягати Японію до будь-якої протикомуністичної коаліції, але вважають, що Японія все одно гратиме щораз виразніше ролю лідера серед азійських народів.

У ШВАЙЦАРІЇ ПРОСЛАВЛЯЮТЬ, ЯК ГЕРОЯ, 33-річного альпініста Ґері Геммінґа, який на власну руку зорганізував рятункову акцію щодо трьох німецьких молодих альпіністів, які застрягли на альпейському узбіччі у висоті 12.300 стіп. Швайцарці відкликали були вже свою рятункову дружину й проголосили були розшуки як безнадійні. Рятункова друкина Геммінґа врятувала двох молодих німців і стягла їх в долину, як також перевезла тіло третього німецького альпініста, який згинув, коли старався рятувати своїх товаришів.

В ОБЛИЧЧІ ВАЖКОЇ СИТУАЦІЇ

Лідер республіканської меншости в Сенаті Еверетт Дірксен порозумівається з колишнім віце-президентом Ричардом Ніксоном під час пресової конференції у Вашинґтоні, на якій Ніксон виступав із вимогою відбуття загальноазійської конференції в справі В'єтнаму.

Айзенгавер плянує подорож на Далекий Схід

Вашинґтон. — Президент Джансон заперечив на своїй останній конференції 24 ц. м., наче б він просив був колишнього президента Д. Д. Айзенгавера відбути подорож по країнах Далекого Сходу й Південної Азії. Однак він признає, що поголоски про плян такої подорожі появилися тоді, коли недавно амбасадор з Таї (Сіяму) відвідав був Айзенгавера, коли той був у шпиталі. Джансон заявив, що він не може потвердити, що дійсно існує такий плян подорожі, але й не заперечив цьому, а тільки обмежився до ствердження, що такої подорожі не суґерував Айзенгаверові Уряд. За газетними коментарями Д. Д. Айзенгавер дійсно плянує відвідати кілька далекосхідніх і південноазійських країн, але не подано ще до відома ані часу, коли це має статися, ані не названо конкретно країни, куди Айзенгавер збирається їхати. За свого урядування, як президент, Д.Д. Айзенгавер мав офіційно відвідати Японію, але тоді японські комуністи счинили були з цього приводу такі авантури, що Айзенгавер відмовився поїхати туди. З цього приводу подався був до димісії тодішній японський уряд Нобосуке Кіші.

Джансон не виявляє своїх плянів щодо виборів у 1968-му році

Вашинґтон. — Президент Джансон не хотів виявити своїх плянів щодо виборів у 1968-му році, коли його запитували про кандидатуру у найближчих президентських виборах, але він використав запити журналіста на це, щоб похвалити свого віце-президента Гюберта Г. Гомфрі. Президент сказав: „Гадаю, що всі ви знаєте те саме, що я знаю, що віце-президент є гарною людиною, і що він дуже добре виконує свій публічний уряд". Але Президент не виявив, чи він схоче, щоб Гомфрі був кандидатом на віце-президента на виборчому списку, який мав би очолити Джансон — як кандидат на президента. Заява Президента була одночасно відповіддю на передбачення колишнього віце-президента Ричарда М. Ніксона, який сказав, що що Джансон в 1968-му році візьме собі на кандидата на віце-президента теперішнього нюйоркського сенатора Роберта Ф. Кеннеді. Джансон відмовився дати відповідь на запит журналіста, який твердив, що опитування Американського Інституту Публічної Опінії Геллупа виявило, що демократи воліли б, щоб їхнім кандидатом на президента в 1968 році був сенатор Роберт Ф. Кеннеді, а не Джансон.

Президент закликає працедавців і затруджених до поміркованости для поборювання інфляції

Вашинґтон. — Президент Джансон заявив на пресовій конференції, що і бизнесмени і робітничі спілки повинні виявити поміркованість при збільшуванні цін на товари і при вимогах збільшувати заробітні платні, щоб помогти Урядові поборювати інфляцію, яку видко в тому, що в липні значно збільшилися кошти прожитку. Джансон повторив в цій справі свою пересторогу, яку він недавно виявив у своїй промові у Лівістоні, Мейн, коли він сказав, що його Уряд рахує на те, що і працедавці і затруднені самі будуть діяти так, щоб не збільшувати інфляційного тиску, і щоб не мусів до цієї справи вмішуватися Уряд та контролювати економіку. Та коли цього не буде, казав Президент, то Уряд мусітиме охороняти публічні інтереси. Президент турбується збільшенням коштів на лікування, яке виявилося після першого липня, коли почав діяти закон про медичну опіку в рамах соціяльного забезпечення.

В Католицькому Університеті Америки у Вашинґтоні започатковано навчання української мови і літератури

Філядельфія. — З Митрополичої Канцелярії повідомляють, що на прохання архиєпископа Кир Амвросія Сенишина, Філядельфійського Митрополита, звернене до Владики Вілліяма Мекдоналда, ректора Католицького Університету Америки, адміністрація Університету рішила впровадити з початком цього академічного року навчання української мови в Департаменті модерних мов і літератур університету. Виклади розпічне проф. д-р. Роман Смаль-Стоцький, й українська філологія буде постепенно розбудована й викладами української літератури. Студенти зможуть діставати всі академічні ступені у цій ділянці.

Впровадження української філології в Католицький Університет Америки, в єдиний понтификальний Університет Америки, це новий успіх Української Католицької Митрополії на шляху систематичного розбудування українознавчих студій в столиці ЗДА для питомців Української Католицької Семінарії.

ПРЕЗИДЕНТ СПРИЯЄ ІДЕЇ ПАНАЗІЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДЛЯ В'ЄТНАМУ

Вашинґтон. — Президент Л. Джансон заявив на своїй пресовій конференції 24 ц. м., що він ставиться прихильно до ідеї скликання паназійської конференції задля заведення миру у В'єтнамі, однак відмовився прийняти суґестію колишнього віце-президента Ричарда Ніксона, щоб Уряд перестав цікавитися можливістю скликання нової Женевської конференції в справі В'єтнаму. Президент потвердив давніше своє становище, що Уряд готов бути учасником кожної конференції у кожному часі і кожному місці, якщо тільки погодиться на це ворог, з ціллю заведення миру і ладу у В'єтнамі. Водночас Президент, відповідаючи на відповідний запит журналіста, рішуче заявив, що Америка не шукає постійних баз ані у Південному В'єтнамі ані в будь-котрій південно-азійській країні. Журналіст поставив такий запит у зв'язку з пресовими повідомленнями, що ЗДА розбудовують летунські бази у Таї (Сіямі) і що ті бази будуть такі великі і міцні, що матимуть тривкий характер. Президент заявив, що урядові чинники вже тепер призадумуються, як можна би перетворити існуючі військові бази на влаштування цивільного характеру, для практичного вжитку населення. На тій самій пресовій конференції Президент зробив прихильний жест в сторону сусідньої з Південним В'єтнамом Камбоджи, яка в минулому році зірвала була дипломатичні взаємини з Америкою, закинувши їй, що вона або сама порушує кордони Камбоджи, або сприяє таким актам, що їх роблять південно-в'єтнамські вояки. Уряд плянує вислати до Камбоджи „похідного" амбасадора Авередла Гарримана, але його відлет опізнився внаслідку нових інцидентів у прикордонній смузі Південного В'єтнаму і Камбоджи. Голова Камбоджи, комунофільський князь Нородом Шіганук заявив, що приїзд Гарримана у зв'язку з тими останніми інцидентами, тепер не бажаний, — але офіційно не передано в цій справі ніякої ноти. Президент Л. Джансон заявив, що він був би дуже радий, як би знову сенатська Комісія могла поїхати до Камбоджи та як би Гарриман міг поїхати туди — у часі, пригожому для Камбоджи і Гарримана.

Де Ґолль виїздить до Африки і Південної Азії

Париж. — Французький президент Шарль де Ґолль відлітає в четвер, 25-го серпня ц. р. до Африки і Південної Азії, після чого він має вернутися до Парижа 12 вересня ц. р. Найважливішими пунктами, де він зупиниться, будуть столиці Етіопії Аддіс Абаба і Камбоджи — Пномпенг. Міжнародний світ особливо з напруженням очікує виступу де Ґолля в столиці невтральної але комунізуючої Камбоджи найближчої сусідки Південного В'єтнаму. Коментатори не виключають, що през. де Ґолль, який вистерігся критикувати в своїх промовах на терені СССР Америку, не відмовить собі тієї приємности на терені невтральної Камбоджи. Фактом є, що де Ґолль, який є рішучим противником політики ЗДА у В'єтнамі, забрав з собою поважний згорток документів і записок, що стосуються В'єтнаму. На важливість тієї подорожі вказує почот, що товаришить де Ґоллеві: міністер закордонних справ Моріс Кув де Мурвіль, міністер військовихх справ П'єр Мессмер, міністер для наукових дослідів і космічних просторів Ален Пейрефіт і міністер для закордонних територій П'єр Білльот. Де Ґоллеві товаришить теж його дружина. Зате не товаришать йому ані в його літаку, ані в окремому, ніякі журналісти. Коментатори пояснюють, що кошти такої подорожі обраховано на 2.000 долярів і це така для французів поважна сума, що охочими вислати своїх кореспондентів заявились тільки три французькі щоденники. Тому відпала можливість вислання окремого пресового літака.

Почали друкувати роман Кузнєцова про Бабин Яр

Москва. — В літературному журналі „Юность", який часом виявляє ліберальніший підхід до творів літератури, почав друкуватись роман письменника Анатолія Кузнєцова про масове вбивство громадян Києва в 1941 році окупаційною німецькою владою на цвинтарі „Бабин яр". Вже давніше говорилось у СССР про цей злочин гітлерівських окупантів. В совєтській енциклопедії подано: „195 тисяч спокійних мешканців міста Києва були постріляні в 1941 німцями". Як говорять урядові звідомлення і спомини очевидців, німці вивели були з помешкнь громадян Києва на цвинтар і там їх постріляли. Між постріляними були в більшості жиди, але масове вбивство охопило також українців й іншонаціональних мешканців Києва. Анатолій Кузнєцов жив у той час у Києві, йому було тоді 12 років. Свій роман пише він на основі власних спостережень. Він описує, що в першому дні окупації Києва в місті був спокій і деякі мешканці навіть вітали німців. На думку Кузнєцова неспокійні дні почались від того, коли німці вивісили плякати з написом, що „жиди є ворогами України". 28-го вересня 1941 року німецька окупаційна влада вивісила повідомлення, щоб усі жиди зібрались біля Бабиного яру. Деякі жиди, як пише Кузнєцов, думали, що їх вивезуть у позафронтові околиці. З жидами було багато і не-жидів: українців і росіян. На цвинтарі сказали відділити жидів від не-жидів. Але — як говорять очевидці — смерть не оминула і не-жидів. Згідно з зізнанням жидівки Ніни Пронінчевої, яка працює тепер в ляльковому театрі у Києві і була інформатором Кузнєцова, німці спершу відділили українців і росіян від групи жидів, але потім наказали постріляти й українців і росіян, щоби в той спосіб затерти сліди цієї масакри. Ніна Проніčеву не постріляли і вона змогла видістатись потім споміж трупів до міста і заховалась. Як виходить із реляцій про книжку Кузнєцова у „Ню Йорк Таймсі", Кузнєцов мав би підсовувати думку, що в Бабиному ярі були постріляні тільки жиди. Очевидці, також жиди кажуть, що там згинули разом з жидами українці і іншонаціональні мешканці Києва. Та й українців стріляли і вішали продовж чотирьох років війни не тільки в Києві, але по всій Україні.

28-ий З'їзд Організації Державного Відродження України відбудеться в Лігайтоні

Ню Йорк. — У днях 3-5 вересня ц.р. під час великого кінця тижня, зв'язаного з Днем Праці, на Оселі ім. О. Ольжина в Лігайтоні, Па., відбудеться 28-ий З'їзд Організації Державного Відродження України. З'їзд відкриє голова ОДВУ, проф. д-р Богдан Т. Гнатюк, а в ході нарад промовлятимуть голова ПУН ред. Олег Штуль-Жданович, голова ГУ УЗХ п-і Марія Квітковська, голова Центр. Проводу „Заревo" П. Дорожинський, почесний голова ОДВУ проф. О Грановський, Ярослав Гайвас та інші. Програма передбачає теж звітування уступаючого й вибір нового Проводу ОДВУ, як теж врочистий бенкет. У неділю 4-го вересня ц р., всі учасники З'їзду вислухають Св. Літургії. У понеділок, 5-го вересня ц.р., новообрані Центральна Управа ОДВУ та комісії відбудуть свої засідання

Українці в Юґославії співпрацюють з українцями в Польщі і Чехословаччині

Варшава. — Як подає варшавське „Наше Слово", у Свиднику, в Юґославії відбувся фестиваль пісні і танцю і там прибули українці з Польщі і Чехословаччини. Українська газета в Юґославії „Руське Слово" вітала в числі з 1-го липня українські громади у Польщі і Чехословаччині, а перш за все вітала з ювілеєм дві українські газети, а саме з десятиріччям „Наше Слово" в Польщі, і з 15-річчям „Нове Життя" в Чехословаччині. Згідно з репортажем кореспондента „Нашого Слова" В. Верховинця з Юґославії культурно-освітня праця серед українців у Юґославії все більше пожвавлюється. Відрадним явищем є те, що напрям їй дає молодь, переважно студенти. В часі від 15-го до 25-го липня в боснянському містечку Прняворі відбулась традиційна десятиденна зустріч студентів українців. Ці зустрічі мають пожвавити культурно-освітню діяльність, зблизити молодих інтелектуалістів. Цьогорічна зустріч у Прняворі була присвячена українському письменникові Іванові Франкові, відбулись курси української мови й літератури, підчас яких студенти заслухали доповідей про українських письменників та доповідей на тему поселення українців у Юґославії, як також доповідей з історії України про Гайдамаччину та з ділянки музики про українських композиторів. Величаво відбулось свято в честь Івана Франка 20-го липня з вичерпною доповіддю про життя і творчість поета і рецитаціями його творів. В другій частині свята виступали солісти, дуети і хорові групи з різних місцевостей поселення українців в Юґославії. Учасники табору-зустрічі мали нагоду оглянути український фільм за оповіданням Михайла Коцюбинського „Тіні забутих предків". В таборі, де жили на час зустрічі українські студенти, відбулась виставка українських книжок, що втішались великою увагою молодих учасників цієї зустрічі.

Округи Українського Народного Союзу Вилкс Бері і Басейну Твердого Вугілля відбули окружні наради

Шамокін, Па. — В суботу 20 серпня в домі секретаря Василя Стефурина в Едвардсвіл, Па, відбулись окружні наради округи Вилкс Бері, до якої належить 9 відділів і де є згуртованих понад 800 членів.

Зборами проводив голова округи Василь Валіґун, а обласний організатор УНС Степан Гавриш дав огляд з досягнень УНСоюзу в багатьох ділянках його активности в перед- і поконвенційному часі. З черги він проаналізував діяльність місцевих відділів і намітив їхні завдання аж до кінця року. Він рівнож подав ряд вказівок, як успішно закінчити організаційну акцію в біжучому конвенційному році, гаслом якої є здобуття 6.000 нових членів. Зібрані прийняли постанову, що округа до кінця року виконає наложений на неї обов'язок. В зв'язку з тим в оживленій дискусії забирали слово Лукач, Гринцишин, Стефурин, Турчин, Валіґура й інші.

В неділю 21 серпня в пополудневих годинах відбулись подібні окружні наради округи Басейну Твердого Вугілля. Збори відбулись в місцевості, де тому 72 роки народився Батько Союз, а саме в Шамокіні. Учасники зібрались до просторої залі української католицької церкви, де посьогодні іще висить на стіні великий портрет першого Головного Секретаря УНСоюзу покійного о. Івана Констанкевича, того, який тому 72 роки з іншими трьома священиками поклав підвалини під твердиню американських українців.

Зборами проводив голова округи Михайло Гентош, який на вступі привітав присутнього пароха української катол. церкви в Шамокін о. дек. Дубицького і пароха української прав. церкви в Фріляндi о. мітр. Рублевського. Потім голова округи дав звіт про діяльність округи, до якої належить 22 Відділи з 1.800 членами. З черги він попросив до слова присутнього обласного організатора Степана Гавриша, а цей проаналізував здобутки УНСоюзу за минулий час. Він багато уваги присвятив організаційній ділянці, насвітлюючи при цьому індивідуально діяльність кожного відділу. Він підкреслив, що відділи малі і непродуктивні з часом будуть злучені з тими, які виконують наложений на них обов'язок щодо приєднування нових членів. Він поінформував, що округа вже приєднала 83 нові члени і при тому поґратулював секр. 78 відд. Петрунцеві за здобуття 41 члена, секр. 164 відд. Кудричові за здобуття 12 членів і секр. 85 відд. за здобуття 10 членів. На закінчення доповіді обласний організато закликав присутніх до дальшої інтенсивної праці, прохаючи при цьому пам'ятати, що 75-літній Ювілей Батька-Союзу буде відсвяткований в місці його народження, а саме в Шамокіні. З черги вив'язалась оживлена дискусія, в якій забирали слово о. Рублевський і Т. Чернеґа, Сидор, Петрунцьо, Гентош, Марґель, Кудрич й інші.

Наради в обох округах були закінчені товариською перекускою, яку в окрузі Вилкс Бері приготовив секретар Василь Стефурин з дружиною і донею Ганусею, а в окрузі Басейну Твердого Вугілля приготовив секр. Володимир Чернеґа.

СВОБОДА SVOBODA
український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by Ukrainian National Association, Inc., 81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303

Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 1918.

Subscription Rates: One year $12.00; six months $6.25; three months $3.25. Jersey City & Foreign Rates: One year $14.00; six months $7.50; three months $4.00. For UNA members monthly 65¢.

Статті підписані їх авторами, не мусять відповідати становищу редакції.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N.J. 07303

Побільшення рядів Армії

17-го серпня Сенат прийняв 66 голосами проти 17 законопроєкт, за яким Президент дістає повновласть покликати до активної військової служби резервістів, неветеранів, на індивідуальній базі. За тією ухвалою всі резервісти із відбутою військовою службою менше 24-ох місяців, можуть бути покликані до війська. Таких осіб є тепер в Америці 656.500, однак річ іде в першу чергу про 133.000 з Національної ґвардії й армійської резерви, які взагалі ще не переходили військового вишколу. Є в Америці 365.000 армійських ґвардистів і армійських резервістів, які мають за собою тільки 6 місяців військової служби, замість обов'язуючих 24-ох місяців. Зате не передбачується покликувати резервістів з летунства, морської фльоти і морської піхоти, хіба спеціялістів в обмеженому числі.

Ця справа спричинила велике порушення у військових, політичних та широких громадських колах. Суть справи у тому, що війна у В'єтнамі поставила поважні вимоги однаково щодо числа, як якости вишколу збройних сил. Американські збройні сили стаціоновані на різних континентах світу, з чого в одній Европі коло пів мільйона вояків, летунів і моряків, і конечність перекидування щораз нових військ на в'єтнамський воєнний фронт, де до кінця цього року має бути кругло 400.000 війська, це надзвичайне обтяження існуючих збройних сил. Вправді людський резервуар в З'єднаних Державах велетенський, можна сказати невичерпний — у другій світовій війні служило в збройних силах ЗДА 16,353 659 осіб —, проте практично стан збройних сил ЗДА був ще в 1965 році обмежений до 3,229.738 осіб в усіх родах зброї, а принципи рекрутаційної служби дуже ліберальні, ще ліберальніше стосовані в дотеперішній практиці. Відкладання військової служби на пізніше стосується різних категорій молодих чоловіків, — їм дозволяється також зголошуватися добровільцями до 6-тимісячної військової служби з тим, що дальших 18 місяців відкладається до 8-ми років у так званій активній резерві, а найкращим доказом, як ліберально рекрутаційні комісії ставляться до рекрутів, свідчить заява секретаря оборони Роберта МекНамара, що плянується покликати до війська передусім 40.000 таких рекрутів, що їх в рекрутаційних комісіях покищо з різних причин не прийняли.

Сам Уряд ставиться до вищесхваленого Сенатом законопроєкту офіційно холодно і стримано. Чому? Дуже ясно: покликування резервістів ніколи не було і не може бути популярною в громадянстві справою, воно має запах частинної мобілізації, а у виборчому році воно є, як висловлюються деякі коментатори, „політичним динамітом". З другого боку — у зв'язку з війною у В'єтнамі та грізними можливостями, що їх породжує ця війна, — справи побільшення рядів збройних сил „не об'їхати ніяким конем". І тому в цій справі забрали слово в останніх днях два найвищі авторитети: президент Л.Б. Джансон, як головний командант збройних сил, і кол. президент Д.Д. Айзенгавер. Президент Джансон був дуже обережний в окреслюванні плянів Уряду, однак признав, що треба Рекрутаційну службу зробити „справедливішою" і що фахівці обмірковують „практичну систему невійськових альтернативів рекрутації до війська". Однак згори можна передбачити, що кожний плян, який заступав би активну військову службу якоюсь іншою невійськовою службою, матиме дуже поважних противників, без уваги на виборчо-політичні моменти. Ось, наприклад, надзвичайно впливовий голова сенатської військової комісії, сенатор Ричард Рассел, демократ з Джорджії, назвав „своєрідним скандалом" той стан, який вможливлює сотням тисяч молодих і здорових чоловіків відхилятися від 24-місячної військової служби.

Д.Д. Айзенгавер в інтерв'ю для „Рідерс Дайджесту" не тільки натаврував теперішню систему Рекрутаційної служби, але й подав конкретний плян її реформи. Він пропонує завести загальний обов'язок військової служби впродовж 49-ох тижнів, цебто одного року мінус три тижні для ферій, з тим, щоб той 49-тижневий вишкіл переходили дійсно всі юнаки у 18-му році життя, тільки з такими винятками, як умовий недорозвій чи поважні фізичні браки. Айзенгавер пропонує зберегти, очевидно, принцип дворічної військової служби з різними привілеями для добровольців. Колишній президент Д. Д. Айзенгавер підкреслив, що треба завести таку нову рекрутаційну систему, яка відродила б серед усіх молодих людей глибоке зрозуміння гасел: „обов'язок, честь і батьківщина". І під цими його словами кожний мусить підписатись обома руками.

Ярослав Курдидик

„КВО ВАДІС, АФРІКА?"

В останньому десятиріччі на наших таки очах почали усамостійнюватися африканські держави. На початку кожного такого усамостійнювання дану країну розколисувала хвиля радісних почувань. Всіх полонила, втіха, що врешті закінчилося колоніяльне володіння і прийшла довго очікувана доба незалежности, щоби нею насолоджуватися. Але ця радість, що зродилася була на чорному континенті на емоційному підложжі, мусіла вже в дуже короткому часі поступитися перед реальною дійсністю. Виявилося, що отримати незалежність та ще й у більшості випадків без жертвенної боротьби за неї, досить легко, але зберегти її, зберегти свою власну, самостійну державу — це справа не тільки патріотичного ентузіязму, але в першу чергу фахової підготовки, щоб мати власні адміністраційні кадри, своє військо та господарську самовистачальність.

Щоб, хоч приблизно зрозуміти, в чому тайна теперішніх криз та потрясень, що їх переживає майже кожна новопостала держава в Африці, варто перечитати книжку Стюарта Клотте під заголовком „Африканський Колос" (Афрікен Джаєнт). Ось із цієї прецікавої книги, яка сягає своїм змістом у найдальше минуле африканського континенту, довідуємося, що те, що повисло тепер Дамоклевим мечем над кожною із новопосталих африканських держав, що існувало також за кольоніяльних часів, це тепер відновлена племінна ненависть. Знавці африканських племінних взаємин твердять однозгідно, що якраз оця племінна ненависть і нетерпимість стала впоперек дороги прогресові у кожній новопосталій державі в Африці. Вона гальмує головним чином в однаковій мірі політичну, як і економічну „кристалізацію і стабільність" тих країн. Ось ми є свідками, що в Нігерії настала політична анархія. Те саме діється і в Конґо, де провінція Катанґа, яку ніби приборкано і з'єднано під правлінням центрального уряду у Леопольдвілі, знову намагається відокремитись. Причина: племінна нетерпимість і ненависть.

Племінні різниці почали виявлятися і приспішено розростати також серед інших, менших африканських держав. Бачимо, що Ліберія проявляє дуже сильні тенденції, щоби розколотися. Те саме переживає недавнопосталий Судан, де неґритянське населення не хоче визнати панування „мусулманського старшебратства". Пережила подібну політичну конвульсію новопостала держава Урунді, в якій впродовж неповна року винищено ціле плем'я Ватусі. В Уґанді і Бурунді теж розпочалася боротьба за заволодіння одних племен другими, а Кенія від самого початку свого постання не припиняє війни проти Сомалі, не так за уточнення кордону, як внаслідку племінної непоступливости.

Навіть Союз Африканських Держав, який недвозначно претендував на те, щоби стати „Чорними Об'єднаними Націями", не всилі виконувати своєї ролі миротворця і посередника, бо його члени не слухають його вирішень. А на останньому засіданні того Союзу дев'ять південних новопосталих держав перевели своєрідну сецесію і заявили, що вони так довго не співпрацюватимуть із Союзом, поки північні держави на чолі з Єгиптом і Етіопією не припинять накидування їй „старшобратської опіки". Хоч і як уряд Альжиру намагається приховати свої внутрішні розбіжності, проте в тій країні існує сильний фермент, що погрожує громадянською війною. Причина: північні гірські племена берберійців домагаються рівноправности й членства у центральному уряді Альжиру, чого не хочуть їм дати.

В Камеруні ведеться вже третій рік „пацифікацію" північних районів, які не хочуть визнати над собою влади т.зв. „центрального уряду", бо його члени це здебільша люди, які ворожо наставлені до племен з півдня.

Але найсумніший приклад політичної нестабільности дає згадана вже Нігерія. Коли тому 100 років Англія заволоділа була тим обширом, вона намагалася кілька великих і десятки менших племен звести в якусь спільноту. Англійці післали здібніших ніґерців до високих шкіл, навіть до Оксфорду і Кембриджу, а старшинам дозволено вчитися у воєнній академії. За кордоном загально вважали, що коли у 1962 році те освічене покоління перебрало в свої руки владу в Нігерії, то та держава із своїм природним багатством і найбільшим, бо 56 мільйоновим населенням стане зразком для цілого чорного континенту Африки. Але верства інтелігенції, яку вдалося виховати Англії, виявилася надто тонкою і слабкою, щоби охопити, очолити і вести велику державу Нігерію.

У січні цього року вибухнув там перший спалах, спричинений племінною ненавистю, й армія перебрала владу у формі військової диктатури. Але армія, яка мала всього 8 тисяч вояків, не тільки не зуміла зберегти зовнішній лад, а ще й розпочала внутрішню боротьбу. Дійшло до того, що старшини і підстаршини із племени Гасав і такі самі їхні військові побратими із племени Ібо, які ще недавно переходили в англійських військових школах той сам вишкіл, почали винищувати одні одних. Першими розпочали переворот старшини із півдня з племени Ібо, підозріваючи, що найбільше плем'я Гасав, яке живе на півночі, хоче заволодіти цілою Нігерією. У згаданому повстанні винищено майже всіх вищих старшин з півночі, прем'єра Балеву і чимало високих урядовців, що були з племени Гасав. На чолі військової диктатури станув генерал Іронзі з племени Ібо. 29-го травня доля „відвернулася". Північ перевела свою відплату, але у ще кривавішій формі. Під час бунту вбито не лише ген. Іронзі, але майже всіх старшин із племени Ібо; почалися масові екзекуції проти всіх „ібовців", які були на півночі. Зарадити цьому намагався полковник Говон, який не належить ні до одного із ривалізуючих племен і він перебрав владу та створив ще одну військову диктатуру. Але в міжчасі країну огорнула паніка. Населення із півночі, яке жило на півдні розпочало масово переселюватися на „свої корінні землі" і навпаки, така сама мандрівка почалася із членами племени Ібо, які втікають масово з півночі. А там до голосу прийшла ще і „вся інша дрібнота". Один із західних дипломатів виявив думку, що „Нігерія стоїть тепер на вістрі ножа". Не знати в який бік повернеться її доля — у бік кривавої громадянської війни, чи може Нігерія перестане існувати, як одноціла держава. Крім Нігерії (додав цей дипломат) переживуть у найближчому часі ту саму трагедію ще інші африканські новопосталі держави. У всіх них та сама хиба — брак державницької зрілости".

ТВЕРЕЗИЙ ГОЛОС

Серед літньої гарячки, заворушень по містах, страйків, бешкетів бітників і передвиборчих маневрів знаменний виступ уступаючого американського амбасадора в Японії Едвіна О. Рішовера пройшов майже без уваги.

Е. Рішовер — видатний знавець азійських проблем, один із найздібніших американських амбасадорів. На запит, чи погоджується він з сучасною американською політикою у В'єтнамі, відповів, що в засаді погоджується, але, оглядаючись на останніх 20 років, Америка могла знайти кращу розв'язку в'єтнамського конфлікту.

Америка, на думку Рішовера, стала не на ту ногу зараз по другій світовій війні, коли не проголосила ясно, що вона — за національне самовизначення азійських народів. Не зробила цього Америка, щоб приподобатися своїм союзникам. Якщо б Америка, сказав Рішовер, мала можливість починати історію наново, вона мусіла б базувати свою політику більше на льокальних націоналізмах, на регіоналізмі і на ширшій міжнародній співпраці.'

Характеристичне, що цей виступ Е. Рішовера вміщено в пресі між нотатками про виборчі кампанії і чергові вбивства психопатів, як дрібну, щоденну новинку, хоч цей виступ заслуговує на першу сторінку і на редакційний коментар. Сталося це не випадково, але з холодного розрахунку тих сил, які не хочуть, щоб в'єтнамський конфлікт став перед народом у правдивій перспективі. Бо вони прекрасно знають, що йдеться тут не тільки про цей конфлікт, але й про ґрунтовну ревізію американської політики по другій світовій війні.

Своїм виступом амбасадор Е. Рішовер пригадав, що Америка ступила по другій світовій війні не на ту ногу не тільки в Азії, але й на інших континентах, не проголосивши ясно, що вона піддержуватиме національне самовизначення всіх поневолених народів.

Великий моральний капітал, здобутий ще в першій світовій війні В. Вільсоном з його 14 точками, капітал віри в Америку як протектора і оборонця уярмлених народів змалів, і знижка ця далеко більш небезпечна, як знижка запасів золота. В світовому маштабі потоптано всі уявлення про справедливість і мораль, коли на опорожнене Америкою місце оборонця поневолених народів нахабно усадовилася країна, яка сама є останньою в світі реакційною імперією, тюрмою десятків народів, з кругом стероризованих сателітів, з пацифікацією Мадярщини, з берлінським муром. І з виробленими плянами підбою світу, з прямим націленням саме на Америку, як це продемонструвала вона на Кубі.

Але різного роду колюмністи й ліберальні політики, маючи до диспозиції мільйонові наклади преси, радіо, телевізію і матеріяльні засоби, цю ясну картину стараються всяко затемнити і малювати СССР не як ворога Америки, а як її майбутнього союзника проти Китаю. Гра ця дуже спритна, і полегшують її бундючні заяви китайських вождів, і їх готування водневої бомби, і в'єтнамський конфлікт. А все ж — саме на думку Е. Рішовера — Китай відстала, перенаселена і зненавиджена сусідами країна, і впливи її не зростатимуть, а малітимуть. Правдивим противником лишається СССР, озброєний до зубів модерною зброєю і увінчаний за допомогою цих горе-політиків славою оборонця колоніяльних народів. Відібрати цю моральну зброю з рук найбільшого поневолювача вже найвища пора.

Голос Е. Рішовера прогомонів без розголосу. Але подібних голосів буде щораз більше. Осягнувши дно в цьому історичному циклі, Америка поволі підходить знову вгору, щоб привернути втрачені позиції. Її виступ в обороні Кореї вже приносить їй дивіденди. Сорокатисячна корейська армія у В'єтнамі — це найкращий союзник Америки. Інші затривожені комуністичною аґресією народи оглядаються теж на Америку за допомогою. І цих союзників буде більше по всіх континентах, як тільки стане ця країна справді базувати свою політику не на співіснуванні з своїм смертельним ворогом, а на національних революціях, на підтримці прагнення до волі поодиноких народів.

Гр. Скит

● Старша донька Президента Линда Джансон була в Ню Йорку у Видавництві журналу МекКолл, де відбула інтерв'ю в справі можливої праці. Редактор Роберт Стейн відмовився дати вияснення в цій справі. У вересневому виданні журналу МекКолл є стаття панни Линди Джансон про археологічну експедицію на Південний захід, в якій вона брала участь. Вона має відбути кілька інтерв'ю в справі майбутньої праці, бо вже закінчила студії і хоче працювати.

Леся Лисак

„САНТИМЕНТ" І ВАКАЦІЇ

Кажуть, що українки здебільша сантиментальні і ніяк не хочуть забути, „як то було колись дома". Їх може розчулити навіть звичайний соняшник, бо він нагадує „родинні сторони", або якась пільна дорога, або якась верба, похилена над річкою. А коли у вакаційний час вони подорожують, їх захоплюють не стільки туристичні атракції, як краєвиди, що нагадують ті колишні, там дома. Зате їхні чоловіки йдуть із духом часу, твердять, що не можна „вічно жити споминами" і всякий романтичний сантименталізм вважають виключно жіночим привілеєм.

Не було б, мабуть, потреби призадумуватися над цією справою, — бо хто може бути авторитетом у ділянці почувань? — якби не вакаційна подорож наших знайомих — здається ви їх теж знаєте? — подорож, що в дечому змінила стандартні погляди. Виявилося, що не тільки жінки бувають „сантиментальними". Але не випереджуймо подій.

Кажуть, що жінки, крім сантименту, відзначаються не абияким дипломатичним хистом. Якщо так, то наша знайома дуже „дипломатично" запитала свого чоловіка, як він хотів би провести вакації, хоч сама плянувала поїхати на одну з українських відпочинкових осель, бо там і „рідна атмосфера", і багато знайомих, з якими можна згадувати „колишні часи". Проте, їй здавна була відома пісня про „згоду в сімействі", і вона хотіла, щоб чоловік теж був вдоволений з вакацій.

„Жіноча дипломатія" цим разом не повелася: чоловік заявив, що воліє провести вакації інакше, як попередніх років, що, замість сидіти в одній місцевості, яка має „родинну атмосферу", краще трохи поподорожувати. І що взагалі варто оглянути країну і побачити трохи „туристичних атракцій".

Наша знайома ще раз пригадала собі пісню про „згоду в сімействі" — і згідливо вибралася в вакаційну подорож.

Туристичні проспекти здебільша говорили правду: всі захвалювані околиці таки варто було побачити . . . хоч доводилося проїздити щоденно кількасот миль, а нічліги в мотелях не мали багато спільного з відпочинком. Але що туристика й вигоди не завжди мусять іти впарі — а до того чоловік більше втомлювався, бо керував автом — наша знайома не нарікала. Можливо, що проїхавши двісті миль упродовж одного дня, вона тихцем згадувала „колишні вакації" . . . тоді, коли можна було вигріватися під сонцем над якоюсь річкою, або сидіти в холодку під деревом, але в голос про це не говорила. Якщо їзда рухливими гайвеями справляє чоловікові приємність — хай так буде. Бож, „де згода в сімействі" . . .

Проте, одного ранку, по недоспаній ночі — всю ніч попри мотель шуміли автомашини й торохкотіли велетенські „троки" — чоловік відклав мапу і запитав: „Чи ти мала б щось проти того, якби ми десь зупинилися на день-два?"

— Зовсім ні, — відповіла згідлива жінка. — Ти ж знаєш, що я завжди погоджуюся з твоїми проєктами.

— Бо бачиш, — продовжував чоловік, — варто б знайти якесь місце, де було б трохи менше оцієї . . . моторизації, — він показав на гайвей, по якому не переставали мчати автомашини. — Де було б трохи спокою і тиші і де не крутились би ввесь час туристи".

Цього ранку вони з'їхали з гайвею й подалися бічними дорогами. Вони віддалялися від місць, гаряче захвалюваних туристичними проспектами. Під вечір вони опинилися в гірській околиці. Під лісом де-не-де дерев'яні хатки. При дорозі — невеличке сільце. Оподалік невеликий будиночок, зовсім несхожий на розреклямовані, комерційні мотелі. Такий собі скромний, затишний мотелик. З відкритою верандою, а кругом квіти. А попри нього гірський потічок.

—Поглянь! — вигукнув чоловік. — Чи ця околиця не нагадує тобі наших Карпат?

Питання було несподіванкою навіть для дуже сантиментальної жінки. Тому вона, всміхаючись, тільки притакнула головою.

„А цей малий мотелик під горою зовсім нагадує мені хату" — продовжував чоловік. Ти тільки глянь; така сама веранда, як колись у нас. І навіть квіти такі самі . . . Ну, подумай — цеж ці самі квіти".

Він відчиняв двері авта, щоб жінка могла краще побачити. Він навіть не запримітив радісного здивування від своїх власних слів, здивування, що відбивалося на її обличчі.

„Ну, як називаються ці квіти" — він потер чоло рукою," — вони все цвіли коло нашої хати, коли я приїздив зі школи на вакації. Такі самі" . . .

„Це ґеорґінії" — ніжно відказала жінка. „Твоя мати дуже їх любила". „Так, так" — радісно вигукнув чоловік. „Тепер вже пригадав. Ну, що, хочеш тут залишитися на день-два?"

„Дуже радо" відповіла жінка. „Тільки, щоб тобі не було тут нудно. Тут здається нема ніяких туристичних атракцій".

„Що там атракції — чи тільки поглянь, як тут гарно! Як тут спокійно і як тихо. Ну, зовсім як колись дома! Отже залишаємося — згода?"

Вони залишилися в малому гірському сільці не день і два, а до самого кінця вакаційної відпустки. Чоловік, що ніколи не був „сантиментальний" залюбки сидів на веранді і слухав як цокотіли сверщики в траві. Ранками він вставав дивитися, як сонце сходить з-поза гір і як блищать роси на травах. Він прислухувався, як по камінню дзюрчить потічок. Дивився на жоржини, що росли при веранді і ще декілька разів зуважив: „Тут майже так, як колись дома" . . .

. . . Здається, не тільки жінки бувають . . . сантиментальними . . .

ЛЮБИТИ БУДУ

Життя робило нас
альпіністами.
Йдучи дорогами
кам'янистими,
Ми брали тяжко не Альпи
звичні,
Були ті гори
Алегоричні.

Над нами довго вітрами
дихала,
Снігами била холодна віхола,
Хто врятував себе від загину,
А хто відразу зірвавсь
в долину.

Не раз над прірвою
безпрозорою
Шукала марно ти
за опорою, —
Під черевички твої
з шипами
Я ставив серце —
й минали ями.

В житті суворім так
рано-рано ми
Серця поривні вражали
ранами.
Тебе ніколи я не забуду
Любити буду
До віку-суду.

Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО

ЛУКА ЛУЦІВ

ІВАН ФРАНКО — БОРЕЦЬ ЗА НАЦІОНАЛЬНУ І СОЦІЯЛЬНУ СПРАВЕДЛИВІСТЬ

(61)

„Палити з вами не піду, того від мене не жадайте, але останусь тут на місці".

Оце слова одного з головних героїв, свідомого робітника Бенедя Синиці, коло якого групується майже вся фабула найкращої Франкової повісти „Борислав сміється", яку Франко видавав у журналі „Світ" в 1881 і 1882 роках. Автор жив тоді на селі в Нагуєвичах і писав цей твій від числа до числа, а коли „Світ" на 22 числі в 1882 році перестав появлятися, то ця повість за життя автора не була докінчена.

Важко пояснити, чому так сталося, бож прецінь, як ми бачили, Франко цікавився повістю „Боа Констріктор", і перевидавав її в „Зорі", а пізніше навіть основно її переробив для другого книжкового видання. Тарас Франко пише, що „повість „Боа Констріктор" сам автор доповнив прекрасним епізодом з життя іншого спекулянта, і зогляду на це довелося місцями змінити загальну композицію".

Тарас Франко гадає, що „авторові не вдався кінець переробленої повісти", і що на „авторові помстився відступ від реалізму". (Тарас Франко. Про батька, ст. 27). Ми бачили, що О. Дорошкевич писав про розходження Франка з „колишніми соціялістичними переконаннями", коли працював над другою редакцією повісти „Боа Констріктор". Тарас Франко про це не пише. Але треба рахуватися з тим фактом, який заіснував після того, як Франко переробив свою повість про змія-полоза в 1907 році.

Можна тільки розмірковувати над тим, чому автор занедбав повість „Борислав сміється", яка стала цілою програмою в нашій літературі і в мистецькій формі виявила перші спроби організації робітників, їх фондів та боротьбу, яку вели два напрямки робітників, очолювані Бенедем Синицею та Андрусем Басарабом.

Франко почав писати „Борислав сміється" влітку 1879-го року. У вересні того ж року він писав Ользі Рошкевичівні, яка ще вважалася його нареченою: „Аж при кінці вакацій почав оце писати свою повість до „Нової Основи" (газета, яку мав видавати І. Франко, Л. Л.) — „Борислав сміється". Це буде роман трохи на ширшу скалю від моїх попередніх повістей і побіч життя робітників бориславських представить також нових людей при роботі, — значить, представить не факти, а так сказати, представить у розвитку те, що тепер існує в зароді. Чи вдасться мені така робота, — не знаю, але я взявся до неї сміло, — треба буде трохи понатужитись, ну, і очень дещо вийде. Головна річ представити небувале реально серед бувалого і в окрасці бувалого. Для того то я й відложив набік „Івана Новітнього" (Т. Франко, ст. 28-29).[5]

Висилаючи частини повісти „Борислав сміється" редакторові „Світу" Жанові Белеяві, Франко деколи забував, що було в попередніх розділах, і писав до Белея таке:

Що діється з „Світом?" Чи друкуєш далі? Пришли перший аркуш, скоро буде готовий, бо я мав гадку дописати тобі ще до сего н-ру один розділ Борислава, а до сего потрібно б мені мати перед очима розділу XIII і XIV". В цім самім листі Франко писав ще Белеєві: „Весною тутечки — значиться, не пишу нічого. Через свята також трудно буде, а треба буде ладити Борислава, чи як?"

В іншому листі до Белея писав Франко про своє життя:

„Поганеньке тут моє життя, небоже, — раз у раз робота, котра вбиває мислі і томить мене так, що годі відтак забратися з силою до якоїбудь духової праці. Так і чую, що моя „письменська снага" щезає, що мені чимраз трудніше приходить що-небудь написати, що чимраз менше речей мені удається. У мене тут багато позачиناного, а ще більше позадумуваного, так, що ні часу, ні сили кінчити. А тут ще й недостача хоч скілько-небудь оживляючого товариства, недостача всего, що будить в чоловіці думку і дає які-небудь враження, одностайне, справді худоб'яче життя. А паче всего цілковита безнадійність на те, що в будущім воно б могло бути як-небудь інакше. От приміром, я бажав би на зиму прибути до Львова, та що, відай, се так і останеться" (Там же, ст. 30).

З цих слів поета видко, в яких умовах працював наш геній з народження, перемагаючи такі життьові труднощі, що на них слабші люди могли б сто разів заломатися назавжди. Треба пригадати, що перед писанням повісти „Борислав сміється" її автор переживав і особисту глибоку трагедію (Ольга Решкевич вийшла замуж), двічі перебув у тюрмі і вже написав в червні 1880 року своє славне оповідання „На дні".

[5] Повість „Івась Новітній" не була закінчена за життя автора. Частину її надруковано аж після смерти автора. Це повість із тюремного життя. Її всього 35 сторінок в повному виданні Франкових творів (V, 361-396).

ЛІТЕРАТУРА МИСТЕЦТВО РОЗВАГА

Остап Тарнавський

ЛІТЕРАТУРА ПІД НАГЛЯДОМ ІНКВІЗИЦІЇ

Передовий письменник Української Совєтської Соціялістичної Республіки, Микола Хвильовий, відчув і зрозумів увесь трагізм нового середньовіччя, що настало в Україні. Своїм відважним словом і своїм відважним життям він виразно вказав, що це большевицький догматизм став основою цього нового середньовіччя.

В такій дійсності існування літератури — це просто неможливість; а якщо ця література існувала й існує, то вона є предметом постійної і пильної уваги інквізитора, що дбає про однозгідність думок авторів із пунктами урядової догматики. Інквізитор працював і працює із жорстокою послідовністю; він знає, що кожна найменша поблажливість — це його власна смерть; і тому за кожну непокірність автор разом із своїм твором горів на автодафе.

Про українську літературу в час нового середньовіччя, що заіснувало після утвердження большевицького режиму на теренах східньої Европи, розказує Іван Кошелівець у новій книзі „Сучасна література в У.Р.С.Р.", що вийшла саме друком у видавництві „Пролог". Писати про українську літературу під совєтським режимом — це писати історію нової інквізиції, яка з притаманною послідовністю виконує своє катівське ремесло, і писати про подвиги відважних і мучеництво надхненних, тих усіх, хто ставив правду вище за своє животіння. Вже Сергій Єфремов, дописуючи останній розділ „Історії українського письменства" („За п'ять літ, 1919 - 1923") схарактеризував початки підсовєтської літератури в повній свідомості безвиглядности: „Літературне наше життя за останні роки — писав він — минає так болюче, так нерівно, з такою напругою й так дошкульно для людей, що звикли вже здавна брати в йому безпосередню участь, що часто криком хотілося кричати чи то з болю та образи за письменство, чи на осторогу письменникам. І саме тоді уста прещільно заклепано, резонатора навкруги жадного, голос губиться тут же біля тебе."

Єфремов безпосередньо сприймав удари совєтського наступу на українську літературу та видавав свій присуд із перспективи п'яти перших років, що були ще початковими та і в деякій мірі експериментальними. Кошелівець має перспективу сорока п'яти років і має змогу бачити й оцінити цей період оком вдумливого критика і пильного спостерігача. Кошелівець теж старається бути об'єктивним, говорити мовою фактів, відкликаючись раз-у-раз до статистики, до цитат із підсовєтської літератури, і лише делікатною мережкою пронизує свій твір своїм літературним і мистецьким світоглядом, виплеканим на европейському літературознавстві. У висліді маємо книгу тонкої і правильної аналізи української радянської літератури, книгу про примарні роки діяння інквізиції, яка ще й далі існує

Кошелівець вийшов від огляду літературознавства, намагаючись знайти — як це й повинно бути — філософічні й мистецько-естетичні основи літератури в Україні. Це лише шляхетне намагання, бо Кошелівцеві добре відомо, що таких основ там не знайти, що совєтське літературознавство побудоване на догматичних оцінках і на фальшуванні літературних процесів відповідно до цих догматичних потреб. Зрештою, це не лише так в Україні. Болгарський марксист-філософ Тодор Павлов вже давніше ствердив, що гарне і моральне в літературі те, що корисне народові, а про те, що корисне народові, вирішує комуністична партія, бо це народна партія. Це догма, яка в совєтській літературі діє від початків існування совєтського режиму. Навіть такий ерудит, як проф. О. Білецький, укладаючи „Історію української літератури", мусів у вступі визнати, що упорядники цієї історії вважали, що „дієвою зброєю радянських літературознавців, у тому числі літературознавців Радянської України, є статті, доповіді, промови, листи Леніна і Сталіна, в яких викрито клясові основи буржуазного націоналізму, розроблено засади партійної політики в національному питанні".

Це виявлення Білецького викриває весь трагізм літературної ситуації в Україні, де режимний догматизм станув на отвертий бій із українською національною ідеєю. Історія літератури цього періоду — це хроніка отчайдушних зривів українських письменників в обороні рідної літератури, і рідної мови, хроніка, яка ілюстрована некрологами відважних літературних трудівників, що для них були лише два шляхи: поклонитись догмі, або згинути єретиком на кострі.

Кошелівець починає свою трагічну розповідь про літературу в Україні від некрологу. Він — за довідником О. Килимника „Письменники Радянської України" — подає число письменників в Україні на 1960 рік. Їх 330, і між ними знаходить лише двадцять сім імен того покоління, що увійшло було в українську літературу із подувом національної революції, завершеної державною формою під назвою Української Народньої Республіки. Це — за визначенням Кошелівця — залишки першої ґенерації підсовєтських письменників, а між ними Борис Антоненко - Давидович, Андрій Головко, Володимир Ґжицький, Іван Ле, Петро Панч, Максим Рильський, Юрій Смолич, Володимир Сосюра, Микола Терещенко, Павло Тичина, Зінаїда Тулуб і інші. Ця перша літературна ґенерація була змасакрована сталінським терором, її представники гинули дослівно на інквізиційному автодафе, з тою лише різницею, що гинули вони у застінках поліційних і слідчих станиць, ізольованих тюрем і концентраційних таборів — так, що стосовні дані про їхню смерть невідомі і режимом закриті. Кошелівець подає список знищених совєтською інквізицією письменників — список, що колись буде вирізьблений у марморі на пам'ятнику цих борців мучеників за свободу українського слова, української правди. У цьому списку п'ятдесят письменників, що дати їхньої смерти вдалось авторові усталити, а між ним такі загально відомі імена, як Василь Бобинський, Кость Буревій, Микола Вороний, Михайло Драй-Хмара, Дмитро Загул, Микола Зеров, Михайло Івченко, Мирослав Ірчан, Михайло Йогансен, Григорій Косинка, Агафангел Кримський, Микола Куліш, Євген Плужник, Валеріян Поліщук, Яків Савченко, Володимир Свідзінський, Михайло Семенко, Олекса Слісаренко, Людмила Старицька - Черняхівська, Дмитро Фальківський, Микола Хвильовий, Григорій Чупринка і інші. Окремий список письменників, які згинули в нетрях поліційних переслідувань совєтського інквізитора, але дати смерти їхньої не можна усталити. Тут знову такі імена, як Сергій Єфремов, Андрій Ніковський, Клим Поліщук, Павло Филипович, Микола Філянський і багато інших. Понад сотню передових творців української культури мусів знищити інквізитор, інших розпорошив по засланнях великої території, щоб решту поставити на коліна і змусити визнати догму.

Та все ж це найбільше змасакроване покоління письменників Радянської України — найцінніше і найбагатіше. Кошелівець правильно виснює, що це покоління мало змогу заговорити ще до часу совєтської окупації, значить виявило свій талант і своє літературне обличчя ще до приходу інквізиторського трибуналу. Найкраще ілюструє трагічну долю цього літературного покоління особа поета Павла Тичини. Тичина дебютував, як глибоко національний поет, твір його генія і найбільше досягнення його життя — це „Соняшні Клярнети" — надхненний спів відродженої України. Це справа психоаналітиків вияснити, чому у поета з такою великою відвагою для поетичної візії, такий був великий страх перед дійсністю. Може знання історії й поетична інтуїція намалювала перед ним примарну картину середньовіччя, бо лише у свідомості про повернення середньовіччя міг поет писати про те, щоб „і собі поцілувати пантофлю папи". Особа Тичини ілюструє ще другу сторону медалі: Тичина пророчисто доказує, що під тотальною контролею інквізиції не може бути і натяку на літературу. Цей великий талант, підпорядкувавшись урядовому догматизмові, не дав ні одного твору, що його можна би підвести під назву літературного.

Трохи інакше капітулював Максим Рильський. Він, як справедливо заявляє Кошелівець, неначе підписав контракт. Рильський визнав дійсність, підпорядкувався системі, але затримав людську гідність. Правда, Тичина інший від нього. Тичина — це стихійний поет і міг творити лише повно і щиро, в надхненні. Рильський — це майстер і вмів використати своє майстерство і в пізнішій творчості. Рильський — це палкий оборонець української мови і це велика його заслуга перед власним народом і особиста сатисфакція за пониження і капітуляцію перед насильством.

Кошелівець визначає чотири покоління письменників у теперішній Україні. Схарактеризувавши ролю першого, найстаршого покоління письменників на прикладах Тичини і Рильського — він стверджує, що це покоління принесло літературі нашій лише те, що вспіло написати ще до утвердження совєтського режиму в Україні. Під совєтським режимом — головне ядро цього покоління письменників було змасакроване, недобиті були стероризовані, а всі національні твори і тих змасакрованих і цих стероризованих були виключені і засуджені.

Друге покоління — це вже письменники, що почали літературну діяльність за совєтської влади. Правда, тоді щойно утверджувався догматизм, затіснювався політичний обрій і щойно творився уряд непомильного інквізитора. Ці письменники мали нагоду ще ділитись на групи, мали змогу дискутувати про мистецькі смаки, хоч і партія вже накинула свою контролю і вимагала народної літератури, в тому засадничому розумінні народности, де народність і партійність, як каже критик М. Чабанівський — це синоніми. Це друге покоління мало теж великі втрати. На вогні совєтської інквізиції згоріло кількадесять знатних письменників цього покоління, між ними такі, як Олекса Влизько, Григорій Епік, Іван Крушельницький, Валеріян Підмогильний, Гео Шкурупій і інші. Багато талановитих людей відійшло від літератури, шукаючи спасіння у втечі поза територію рідної землі. Лінія партії була ясна: розбити все, що мало ознаки культури, зіпхати українське письменство у глухий провінціяльний закуток і примусити письменників писати те, що корисне і потрібне партії. В той час, коли інквізитор винищував все творче і вартісне, в літературу поперла пересіч, а то й графомани, витворюючи — як висловився Юрій Яновський — „гнучкохребетну" породу провінціялів, з яких потім виродився тип кар'єриста, обвішаного орденами і медалями за вірну службу партії, за точне розуміння догми, кар'єриста, якого зразком показує Кошелівець Олександра Корнійчука. Роля кар'єристів у совєтській літературі визначилась підмальовуванням побуту за вимогою партії. Вся творчість Корнійчука — це писанина під смак совєтського обивателя, такого, яким його хотіла і хоче бачити партія. Корнійчук спеціяльно уважливий до вимог партії, у нього не було ніякого ухилу, що більше, він завжди знав, яка лінія партії в даний момент, щоб по цій лінії іти. Не диво, що кар'єра Корнійчука не закінчилась лише в літературі найвищим постом голови Спілки Письменників Ук-

(Закінчення на стор. 4-ій)

Із збірки „Туга за мітом", В-во „Ключі", Ню Йорк 1966.

Е. Козак „Петлюрівці" (Темпера)

А. Власенко-Бойцун

ДОРОГА ДО КИЄВА

Перший том мемуарів Уласа Самчука, „На білому коні" (Бібліотека „Сучасности". Ню Йорк — Мюнхен 1965. Стр. 234.) є неначе продовженням, вже в прямій формі його автобіографічних хронік, „Волині" і „Юности Василя Шеремети". Перша з них змальовує дитинство і юні роки автора (Володька) в умовинах царського режиму і першої світової війни; друга показує рішальний переломовий рік в його (Василя Шеремети) дозріванні, в умовинах польської займанщини, на тлі перехресних ідеологій — націоналізму і комунізму. Спомини, натомість, віддзеркалюють вже зрілий і найбільш активний період життя автора, його одіссею, напередодні і під час другої світової війни.

В'їзд Богдана Хмельницького, на білому коні, на Софійську площу, — копія з образу Миколи Івасюка, була, побіч портретів Т. Шевченка й Івана Франка, найбільш популярною картиною в Галичині і Волині між двома війнами. Нею прикрашувано не тільки громадські „бесіди", народні доми, домівки молодечих і спортових організацій, але також міщанські світлиці і вітальні патріотичної інтелігенції. Саме так, а не інакше, уявляла собі свій в'їзд до Києва українська молодь 30-х років, що жила в західних областях. Про це, зрештою, мріяли і молоді і старі, про це говорили, до цього підготовлялись, щоб, вкінці, бути господарем, а не наймитом у рідній столиці. Тут і джерело назви першого тому мемуарів „на білому коні" — очевидно — назва іронічна, тріюмфального в'їзду не було, він так і залишився у сфері мрій.

Самчук не тільки мріяв, але й пробував здійснити свої мрії. Мотив цей, червоною ниткою в'ється крізь його творчість. І Володько, і Лев Бойчук (головна постать роману „Кулак") і Василь Шеремета мріють про Київ. Перші два, як й автор, намагаються переступити совєтсько - польський кордон нелеґально:

„... Бо почалася ця дорога багато років тому і щойно тепер кінчається. У липні 1924 року, у товаристві двох майже забутих друзів, Миколи Шедрина і Лонгина Данилевича, коли я мав дев'ятнадцять років, я робив першу спробу дістатися до Києва. (ст. 222.)

„Але наша хоробра виправа скінчилася ганебною катастрофою. Біля Ланівець, на границі, серед темної дощової ночі нас ошелешило несподіване польське „стуй"; нас спіймали, везли назад до Крем'янця, передали „дефензиві", багато питали, досить били, дома зробили трус ... А головне — перервали і знівечили мою науку. Я повернувся з тієї ескапади аж у січні наступного року, отже рік пропав ... — прийшла військова служба. І новий нелеґальний похід, на цей раз на захід і на цей раз щасливо". (ст. 223-224.)

Книжка „На білому коні" складається з короткого вступу та одинадцятьох розділів, назви яких відповідають змістові: „Щасли ва путь", „Краків", „Третя границя", „Четверта границя", „Волинська тиха сторона", „Нарешті Дермань", „Наші будні", „Німці", „Щось як дома", „Понад шляхами". Спомини починаються виїздом з Праги в червні 1941 року, а кінчаються виїздом до Києва, 26 жовтня цього ж року, отже неповних п'ять місяців. Однак численні ретроспективні вставлення, як наведена вище цитата, розтягають час мемуарів на сімнадцять літ (1924 - 1941). Спомини, отже, побудовані асоціятивною, а не хронологічною методою.

Перший том мемуарів, поруч автобіографічного матеріялу вміщає: фрагменти зі життя української еміґрації в Празі, Берліні, Варшаві, Кракові; зустрічі автора з сучасними йому українськими поетами: О. Ольжичем, О. Телігою, Є. Маланюком, Ю. Кленом; письменниками: К. Гриневичевою, Б. Лепким, Ю. Липою; художниками: С. Гординським і Е. Козаком; політичними провідниками, як: А. Мельник, С. Скрипник та іншими відомими громадянами.

Багато місця присвячено справам ОУН та організаційній активності обох груп перед і в розгарі німецько-совєтської війни:

„До Кракова, як на Клондайк, під час золотої гарячки, потягнулися зо всіх кінців Европи втомлені чужиною люди, які хочуть вернутися туди, звідки походять їх батьки, діди і прадіди, де вони хотіли б закінчити дні свого життя. Кабінети Ольжича, Сеника і Сціборського заповнилися міністрами, генералами, інженерами, артистами... Ну, і звичайними людьми без титулів, які хотіли лише там бути і щось там потрібне робити. До цих останніх належав і я". (ст. 63.)

Самчук стримано і тактовно розбирає непорозуміння в лавах організації ОУН він свідомий, що належно оцінювати факти можна тільки із дальшої, історичної перспективи. Він поблажливо і дотепно характеризує помилки обох фракцій: „Ми ще молоді, а вони значно молодші". (ст. 67.)

Центральною частиною споминів є однак перебування Самчука у своїх рідних сторонах, в Рівному і Дермані. Розділи, почавши від „Волинська рідна сторона", щирі, безпосередні, в них і любов і радість і хвилювання:

„Можна пережити роки і роки, війни і революції, переїхати континенти, перепливсти океани, перечитати гори книг, пізнати вулиці і перевулки Парижу, але такі назви, як Дермань, Рохманів, Обичі, Жолобки, Тилявка, всі ті немощені шляхи, всі врочища і займиська сидітимуть у твоїй душі, як гострі цвяхи і вимагатимуть данини". (стр. 113).

Тут ми пізнаємо автора „Волині", до цього моменту він був далекий, наче на екрані, зараз він є з читачем і оповідає йому найщасливіші моменти своєї одіссеї:

„Я повернувся назад і знов „ішов до церкви". У Дермані. З Запоріжжя. Дуже знайомими стежками, на яких не було місця, до якого б не торкнулися мої босі ноги. Спочатку перелаз з „нашої Гуцівщини" на „Мотрине ..." А там уже вгору твердою, широкою стежкою з виглядом на монастир праворуч, все вище і вище, аж поки не покажеться з-за гори позолочений хрест приходської церкви, який починає рости, аж поки не виросте у широку алюмінійового кольору баню, що домінує понад зеленим простором садів". (стр. 154).

І вкінці мета Самчукової дороги:

„А так ми — у Києві, це ось сосни Святошиного, поміж ними вехтенькі дачі, а той он трамвай забіг на цю останню зупинку від самого Хрещатика. А я здіймаю капелюх і мовчазно вітаю трамвай разом зо всім іншим, що бачать мої очі. І я вже не знаю, як це назвати, але в кожному разі моя дорога, як почалася у липні 1924 року, переможно скінчилася. За цей час наша плянета зробила сім-

(Закінчення на стор. 6-ій)

Іван Кмета-Ічнянський

ТРІОЛЕТИ ЗАПІЗНЕНІ

1

Заграла в барвах карусель —
і в танець ярмарок і діти.
На кониках, немов Марсель
безжурний вискочив з осель...
Цвіло життя так рідних сел,
як тут, уміли ми радіти.
Заграла в барвах карусель —
у танець ярмарок і діти.

2

Мов, сниться ярмарок гулкий,
дзвінка сіяє Україна...
Веселий з дітьми я такий.
Як золото — три п'ятаки,
я не пускаю їх з руки.
На каруселі радість пінна.
Мов, сниться ярмарок гулкий,
дзвінка сіяє Україна...

3

День „італійський" пробудив
від сну важкого тріолети,
і в'ялі жили накрутив,
мов, кров'ю юнсссти налив.
Так, наче я іще й не жив...
О юність-мріє, де ти, де ти?
День „італійський" пробудив
від сну важкого тріолети.

1966, липень

Пабльо Неруда

КАЗКА ПРО РУСАЛКУ І П'ЯНИЦЬ

Усі оті панове там були,
коли вона ввійшла в кімнату, зовсім нага.
Вони попились і тепер плювали в неї.
Вона не розуміла того, вийшовши щойно
з ріки — сирена, що ізбилася з дороги.
Образи падали на ніжне тіло діви
і бруд прилип до золотих грудей.
Вона не вміла плакати — тому
не плакала. І неодягнена була,
бо нічого не знала про одежу.
І кожний з них татуював її недокурком цигарки,
чи загорілим корком
та й реготались, аж качались по долівці.
Вона мовчала, бо не вміла говорити.
У неї очі кольору далекого кохання,
а руки, наче різьблені з топазу,
й уста шліфовані у ясному коралі.

Раптово вона вийшла поза двері
ген — до ріки, де стала знову чиста:
заблисла, наче білий камінь по дощі.

І, не зирнувши навіть поза себе, поплила,
в нікщоту поплила, щоб не вернутись більше.

Переклав О. Т.

Чілійський поет Пабльо Неруда, побуваючи на 34-му Конґресі Міжнародного ПЕН Клюбу в Ню Йорку в літі цього року, виступив з читанням своїх поезій, здобуваючи признання і захоплення американської публіки. Між іншими поезіями поет читав і вірш, що його подаємо тут в перекладі.

Обговорюють Шекспірові сонети

В серії „Перлини світової літератури" вийшла у Київському видавництві „Дніпро" книжка сонетів Віліяма Шекспіра в перекладі на українську мову Дмитра Паламарчука. Цієї книжки ми не мали нагоди бачити, але про неї появилася похвальна рецензія літературознавця Григорія Кочура в „Літературній Україні" з 19-го липня. Рецензент пише, що „перекладання Шекспірових сонетів — справа надзвичайної складности; перекладачеві треба добре володіти віршем, бути втаємниченим у всі тонкощі сонетної форми, мати високу мовну культуру й несхибний смак, щоб не припуститися ніякої фальші й не заплутатися в складному та химерному плетиві Шекспірових образів і зворотів". Кочур признає, що перекладач Д. Паламарчук володіє сонетною формою віртуозно і він дбає, щоби читач мав справу з добірними українськими віршами, щоб книжка стала фактом української поезії. Згадуючи похвальним словом передмову до цієї книжки перекладів Б. Буяльського, рецензент Кочур нагадує, що „перекладалися сонети на українську мову й за межами нашої країни" і пише: „Існує й повний переклад, що належить І. Костецькому, який відтворив їх не сучасною мовою, а досить умовно стилізованою барочною мовою XVII-XVIII ст., причому стилізацію цю досягнуто ціною певної штучности й насильства над мовою. Здійснений ним переклад майже не сприймається як художній твір, але дуже цікавий як експеримент."

Переклади Шекспірових сонетів Костецького вийшли друком в 400-річчя народження великого англійського письменника і там подано також варіянти перекладів Шекспірових сонетів довершених іншими українськими поетами поза межами України, а саме Святославом Гординським, Олегом Зуєвським, Яром Славутичем, Остапом Тарнавським і іншими. Варто було би перевести порівнання перекладів Шекспірових сонетів, зроблених різними українськими поетами, Г. Грабовським та І. Франком починаючи а еміґраційними поетами кінчаючи, бо таке порівнання дало б основу для справжньої оцінки майстерности перекладу Шекспірових віршів.

Поет Богдан Нижанківський у Вінніпеґу

Вінніпеґ. — До Вінніпеґу прибув з Дітройту, де він постійно живе, відомий український поет і письменник Богдан Нижанківський, який здобув собі популярність в останніх роках також сатирично - іронічними віршами, що їх друкує під псевдонімом Бабай у „Лисі Микиті". Редактор Богдан Нижанківський, який до війни і в час війни працював журналістом і репортером в українській пресі у Львові, прибув до Вінніпеґу відвідати свою рідню, сестру Дарію з Нижанківських і її чоловіка д-ра Тараса Снігуровичів, але при цій нагоді зустрівся з місцевими українськими журналістами, які на згадку давньої співпраці ще в рідному краю влаштували на честь гостя з Дітройту вечірку в українському ресторані при Селкірк, відзначивши в той спосіб тридцятиріччя від видання першої збірки оповідань Богдана Нижанківського, що вийшла була під назвою „Вулиця" у серії „Української бібліотеки" у видавництві Івана Тиктора у Львові в 1936. Книжка „Вулиця", яку критика прийняла високою оцінкою, зумовила місце для Б. Нижанківського в літературі, до якої він вніс опісля ще збірку новель „Актор говорить" та збірки поезій „Терпке вино", „Щедрість" та „Вагота", — останньою в цій серії є видана у Видавництві Ю. Середяка в Буенос Айресі збірка „Вірші ліричні, сатиричні і комічні". У тридцятиріччя своєї літературної діяльности Богдан Нижанківський підготовляє до друку нову збірку віршів.

ВОЛОДИМИР КАЛИН — ЗАБУТИЙ ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ СЦЕНИ

В історії українського театру ім'я Володимира Калина згадується, але ширшим колам громадянства воно мало відоме. Пригадали тепер цього передчасно померлого діяча сцени на Україні й надрукували статтю про нього п.н. „Погаслий талант" в газеті „Вільне життя", що її — передану редакції донькою пл.п. Володимира Калина. Валею Калин-Магмет, відомою українською артисткою в ЗДА, — передаємо нижче.

Володимир Калин

У багатьох театральних працях згадується ім'я талановитого актора і режисера Володимира Івановича Калина. Він стояв біля колиски українського пореволюційного театру поруч з такими відомими митцями, як А Бучма, Я. Бортник, С. Бондарчук, В. Василько, Л. Курбас, О. Рубчаківна, Г. Юра.

Володимир Іванович Калин народився 19-го вересня 1896 року у Львові, але вже з першого року життя проживав з родиною у Тернополі. Його батько, за професією адвокат, був активним громадським діячем, сприяв розвитку культури рідного краю, був палким оборонцем безправних селян.

Молодий Володимир Калин виховувався в атмосфері любови до рідної культури, зачитувався творами Т. Шевченка, Ів. Франка Шкільними друзями Калина у Тернопільській ґімназії були майбутній письменник Володимир Гжицький, артист Мар'ян Крушельницький, відомий актор і режисер Януарій Бортник та інші. Гімназисти охоче виступали в шевченківських концертах та аматорських виставах.

Події імперіялістичної війни перервали навчання Калина у Львівському університеті. Восени 1915 року він приходить у колектив „Тернопільських театральних вечорів", де одразу ж завойовує симпатії глядачів Режисер трупи Л. Курбас багато працює з юнаком і дає йому згодом провідні ролі. Як свідчать театральні афіші, що збереглися, першими ролями В. Калина на тернопільській сцені були: Олекса, Дем'ян у „Зимовому вечорі" і Потап в „Ой, не ходи, Грицю . . ." Старицького, Карпо в „Суєті" Карпенка - Карого, Прокіп у „Верховинцях" Корженьовського. Тоді на тернопільській сцені він зіграв до 40 ролей.

Головним режисером трупи з квітня 1916 року був Микола Бенцаль. Помічником режисера стає Володимир Калин Він також керує літературною частиною і балетною студією; багато працює над художнім словом, дикцією молодих акторів. Деякий час йому допомагає в цьому досвідчена оперна артистка Філомена Лопатинська, а пізніше — Ів. Рубчак. На сцені Тернопільських театральних вечорів" В. Калин спільно з М. Бенцалем ставить, зокрема, „Циганку Азу" і „Паливоду XVIII століття".

Відомий артист Мар'ян Крушельницький розповідав: „Володимир Калин був митцем великого артистичного обдарування, закоханий у сценічне мистецтво, віддавав йому всі свої сили як актор, організатор, а згодом — як режисер. . ."

Після розпаду „Тернопільських театральних вечорів" В. Калин у вересні 1917 року вступає до Молодого театру в Києві, під художнім керівництвом режисерів Л. Курбаса і Г. Юри, в складі цієї трупи подорожує по Україні В 1917 -1919 рр. на сцені Молодого театру створює реалістичні образи, серед яких відзначились кавалер („Мірандоліна" Гольдоні), Макбет (Макбет" Шекспіра).

Бажання відвідати хворого батька привели В. Калина в рідний Тернопіль, де він у лютому 1919 року вступив у нову театральну трупу „Український театр" (згодом переіменовану у „Новий Львівський театр) під керівництвом М. Бенцаля. Сюди приходять і А. Бучма, І. Рубчак, О. Рубчаківна, Г. Юрчакова, М. Крушельницький, Т. Демчук, Я. Бортник, Г. Бабіївна.

На охопленій полум'ям громадянської війни Україні в тяжкі роки тифу і голоду Амвросій Бучма разом з В. Калином формують обличчя Нового Львівського театру, шукають нового у репертуарі та художньому осмисленні сценічних образів... До самозабуття відданий сцені, Володимир Калин працює без втоми, надголодь проводить репетиції, часто у холодних приміщеннях, ставить „Молодість" Гальбе, „Саву Чалого" Карпенка-Карого, „Зимовий вечір" Старицького.

При театрі діяла школа актора, в якій А. Бучма давав практичні лекції ритміки, пластики й міміки, а В. Калин — дикції, декламації і мови.

В січні 1920 року у колектив Нового Львівського театру вливається група акторів з колишнього Київського Молодого театру на чолі з Гнатом Юрою. В. Калин, якого більше вабило мистецтво актора, з радістю просить Г. Юру зайняти його посаду режисера. Разом з Г. Юрою, А. Бучмою, М. Крушельницьким, Я. Бортником, композитором Б. Крижанівським та іншими Володимир Калин стояв біля колиски, в якій зародився у Винниці 28 січня 1920 року сьогоднішній Київський академічний драматичний театр ім. Івана Франка.

У 1920 році В. Калин залишає театр ім. Ів. Франка Ми бачимо його у складі першого на Україні Державного театру Народного комісаріату освіти УССР ім Т Шевченка (тепер Дніпропетровський театр ім. Т. Шевченка), а згодом у Київському драматичному театрі. В складі останнього у 1920 - 21 роках Калин гастролював у Києві, Білій Церкві, Умані Харкові.

Тяжкі роки громадянської війни підірвали здоров'я В Калина. Тяжко хворий туберкульозом, він у січні 1922 року виїхав до батьків. Прощаючись з товаришами, вірив, що одужає і повернеться на Україну, де, до речі, залишилась його дочка Валентина. Та в 1923 році В. Калин помер у Тернополі.

В київському журналі „Барикади театру" за 20 листопада того року опубліковано великий некролог з фотографією В. Калина, написаний Г. Ігнатовичем, нині режисером Ужгородського драмтеатру. В некролозі писалось: „І нехай всі, всі шанують пам'ять дорогого нам товариша Калина . . . Нема Калина! Ви розумієте це? Нема тої людини, що дала так багато, що вміла так давати цінності. Згадати лише цей величезний обсяг його таланту... Колосально глибокий і глибоко інтеліґентний талант".

Невмолима смерть безсила перекреслити велику людську красу митця-громадянина Володимира Калина, який, відкриваючи нам сонце прекрасного, згорів передчасно. Його ім'я залишаться жити в думах і творіннях народу. Громадськість Тернополя шанує світлу пам'ять Володимира Івановича — одного з піонерів українського радянського театру. Впорядковано могилу митця, його творчий шлях відображений в експозиції обласного краєзнавчого музею.

П. Медведик

Олекса ВЕРЕТЕНЧЕНКО

ШУКАЙТЕ

Давно вже набридли усі ті,
Бог знає, які небилиці.
Ви ловите рибу у сіті
Лише в каламутній водиці.

Але ж —
Невсипущу пам'ять,
Яка б не була здорова,
Прозоре вино туманить, —
Шукайте прозорого слова!

ЕКО НА ПЕРЕЛОМІ?

(З мистецької виставки, 2-го липня — 28-го серпня 1966, у залі павільйону „Ксеня", на Кобзарівці у Гантері, Н.И.)

Мистецька виставка Едварда Козака заскочила неодного з нас своїми новинами, своїми мистецькими вартостями. Всіх виставлених праць було сімдесять. Всі виставлені твори мають усталений сюжет: історія, побут, стрілецькі й народні пісні. И саме в цьому велика заслуга митця перед нашою суспільністю, а радше — перед нашою історією й культурою. У тонкій мистецькій формі він утривалює наше велике минуле, виховує наш новий нарибок і передає ті цінності України нашій історії. Техніка, що нею мистець орудує по-майстерськи, це чиста темпера й мішана техніка темпери, акриліки, мозаїки. Напрямки — імпресіонізм, вдумливий конструктивізм, абстракт і сюрреалізм та свіжий, щирий примітивізм. Є у нього і символіка. Либонь не помилимось, як скажемо, що була на цій виставці — у нашому мистецтві взагалі новина: зручно й уміло використав мистець мозаїку як увиразнення твору — „З Високого Замку", „Під Львовом" — і як декоративний засіб — „Гуцул повстанець" і ін. Як декоративний засіб часто вживали мистці 1300 і 1400 років — Віваріні, Крівеллі— вкладавши в мітри святих, що їх вони малювали, самоцвіти, то дорогі металі. А в початках нашого віку мистець Антоніо Манчіні (помер 1931 р.). Коли його розсаджував темперамент, у свої твори він вкладав куски червоного скла з розбитої пляшки чи матерію кольору, що йому підходив.

Наш Еко живий мистець. Заскорузнути у формах минулих років він і не думає. Як візьмемо його творчість ще на рідних землях, потім у Німеччині, то він постійно вдумується у форму, в рисунок, у кольору тон, у вислів - стиль, у фактуру. Остання виставка це потвердила. Він — як у 1900 р. сказав мистець футурист К. Карра — припускає у мистецтві труднощі, але не припускає неможливости. Бачимо в Е. Козака деформізм й абстрактизм, що приводять — можливо! — мистця до перелому.

Сюжету Е. Козак не міняє, а зглиблює його. Стиль у нього — що творить індивідуальність мистця! — є в основі незмінний: Е. Козак. І в цім його сила, вияв його мистецької культури.

М. ОСТРОВЕРХА

Е. Козак „На вулиці гуси пасла" (Темпера)

Українські диригенти в польському біографічному словнику

Варшава. — „Наша Культура" — літературний додаток до українського тижневика в Варшаві „Наше слово" подає в 7-му числі за липень про те, що в польському біографічному словнику диригентів, котрий видано 1964 р. окремою книжкою п.н. „Дириґенти польські і чужі в Польщі 19 і 20 віку", подається дані також про українських дириґентів. Статтю про це видання написав Кость Кузик і вона починається так: „Біографічного словника українських дириґентів досі немає. В Українській Радянській Енциклопедії знайдено відомості тільки про небагатьох мистців дириґентської палички. Тому з великим зацікавленням ми взялися за працю відомого польського історика музичного руху Леона Тадеуша Блащика „Польські й чужоземні дириґенти, які діяли в Польщі в 19 і 20 століттях." Як виходить із статті Костя Кузика, у словнику вміщено близько 1 100 біографій дириґентів в азбучному порядку з точними хронологічним і топографічним індексами Тому, що автор книжки писав про дириґентів з увагою до передвоєнних кордонів Польщі, в склад якої входили і західньоукраїнські землі, він включив до збірника й українських дириґентів з території Західньої України. В той спосіб польський автор виявив піонерів українського музичного руху в Західній Україні і подав біографії українських дириґентів, з-поміж яких деяких постійно замовчує режимна преса і музикологія в Україні. У списку подано біографії Василя Безкоровайного, Анатоля Вахнянина, Михайла Волошина, Михайла Гайворонського, Романа Ганінчака, Миколи Колесси, Михайла Коссака, Станіслава Людкевича, Осипа Москвичова, Остапа Нижанківського, Івана Охримовича, Антона Рудницького, Богдана Сарамаги, Омеляна Терлецького, Лева Туркевича, Євгена Форостини, як також згадано Людовика Гладиловича, який в попередньому році відзначав у Варшаві своє вісімдесятиріччя. Згідно з думкою рецензента, всі біографії опрацьовані дуже старанно, де було можливим, при біографії подано бібліографію, як також імена українських дириґентів подані в українській транскрипції. Подано також точні дані про діяльність дириґентів. Ось наприклад, в довідці про Михайла Гайворонського подано не тільки дату і місце народження і смерти, про його спеціяльність у музичній діяльності, про його студії і про його працю дириґента і в Україні, і в ЗДА, куди він виїхав в 1923 і де помер в 1949, але подано й таку подробицю з його біографії, що в часі від 1914 до 1920 він був головним капельмайстром Українських Січових Стрільців Ця точність і безсторонність інформації може тільки імпонувати. Ми знаємо, що на таку безсторонність не може дозволити собі теперішня „радянська" наука, чи преса в Україні. Там наприклад — з нагоди Франківського року — дуже часто появляється у різних виданнях світлина пам'ятника на могилі нашого Каменяра, але ні в одному випадку не подано, що автором пам'ятника на могилі Івана Франка у Львові був померлий 1964 р. у Ню Йорку славний український скульптор Сергій Литвиненко. Надаремно теж шукати прізвища скульптора Литвиненка в радянській енциклопедії. Польський біографічний словник дириґентів ще один зразок для науковців в Україні, що енциклопедії і словники — це не дошка пошани режимних підхвалювачів, але наукові твори, що повинні давати точні і неупереджені відомості.

ЛІТЕРАТУРА ПІД НАГЛЯДОМ

(Закінчення зі стор. 3-ої)

раїни, але завела його на найвищі щаблі політичної драбини, до становища заступника голови Ради Міністрів включно.

Вули і талановиті письменники в цьому поколінні, перш за все Юрій Яновський, Микола Бажан, Леонід Первомайський, що їм вдалось пережити головний наступ інквізиції часів Постишева і Єжова, але під натиском цієї інквізиції, в обставинах постійного поліційного контролю вони не змогли повністю виявити свого таланту. В час тотального наступу московського - совєтського режиму на Україну в тридцятих роках і перше і друге покоління було вже зрівняне. Письменників українського відродження, всіх тих, що намагались поповнити оркестру для концертного виконання радісної симфонії „Соняшних Клярнетів" розстріляли. Недобитків утиснули в літературний концентрак і примусили в цьому концентраку хвалити побут концентраку вигаданим партією стилем соціялістичного реалізму та й писати похвальні пеани на славу партії за ласкавий дозвіл жити у цьому концентраку. 1932 року за постановою ЦК комуністичної партії СССР була створена єдина Спілка Письменників СССР, з підпорядкованою їй Спілкою Письменників України. 1934 року на з'їзді письменників у Москві проголошено соціялістичний реалізм, як єдиний стиль і єдину методу совєтської літератури. Людина відродження, людина українського ренесансу була вбита, письменники опинились у концентраку з накиненим таборовим риґором та й дістали офіційно опікуна - інквізитора в особі Сталінового відпоручника Жданова.

Третє покоління письменників в Україні — це вже покоління концентраку. Це покоління не таке простолінійне відносно партійного догматизму, як вповні іґнорантне у всьому, що поза засягом партійної догми. Головними представниками цього покоління вважає Кошелівець Андрія Малишка і Михайла Стельмаха. Найбільша провина цього покоління — це фальш. Кожний рядок написаний під диктат партії — це фальшивка. Зрештою, і партія зовсім не заперечила цього фальшу. Вимагаючи від письменників писати у стилі соціялістичного реалізму, партійна догма так і визначує, що соціялістичний реалізм — це „показ дійсности в її революційному розвитку", цебто такою, якою хоче її бачити партія. Кошелівець із статистичною точністю показав цей фальш на зразку справжнього фальшування у Михайла Стельмаха. Стельмах написав був ще за життя Сталіна роман „Велика рідня". В цьому романі в патетичному стилі розхвалено побут українського села, запротореного у сільський концентрак — у колгосп. Не бракує в ньому славословій на честь Сталіна. В 1958 році вийшов Стельмахів роман „Кров людська — не водиця". Тоді зчинився великий шум довкола цього роману, Стельмаха піднесли на позиції письменника всесоюзного маштабу. Кошелівець завдав собі труду і порівняв ці два романи. Виявилось, що „Кров людська — не водиця" — це дослівно той самий Стельмахів роман, що мав давніше назву „Велика рідня". Викинені лише із тексту всі славословія на честь Сталіна. Кошелівець надрукував поряд себе відповідні фраґменти обидвох цих романів і виявив усю жалюгідну мерзотність Стельмаха. Нова кон'юнктура партії, що потребувала десталінізації, спонукала письменника допуститись явної фальшивки, щоб лише догодити партії, щоб запобігти ласк і підвищень на бюрократичній драбині. Фальш — це головна ознака тогочасної літературної дійсности в Україні. Фальш — не лише у творах письменників, які під тиском партійного догматизму фальшиво зображують совєтську дійсність у своїх творах, але фальш панує в оцінці всіх літературних явищ. Цей фальш яскраво відбивається у ставленні режиму до письменників, які були знищені цим режимом у роки Сталінського терору. Деяких із цих письменників режимні догматики намагаються реабілітувати, приписуючи їм ролю в „розвитку большевицької культури й літератури". Та в цій реабілітаційній акції немає місця на тих найвідважніших, що — як Хвильовий — думали ідейними категоріями і діяли в ідейному аспекті, скеровуючи боротьбу проти російського шовінізму і російського імперіялізму.

Четверте й останнє літературне покоління в Україні виросло, як протест проти того фальшу, що розсівся за пляном і під насильством партійного інквізитора. Молоді поети в Україні — шестидесятники, як і Хвильовий і його однодумці, скерували вістря свого виступу проти фальшу. Віталій Коротич відкрито заявляє:

Я — за чисте мистецтво,
а мистецтво чисте тоді,
коли роблять його
і руками й думками чистими.

Нове покоління, користаючи із деякої відлиги і користаючи із десталінізації, що за її допомогою партія намагалась утриматись у рівновазі, висунуло вимогу говорити щиро. Ці молоді письменники народились на кілька років до другої світової війни. Вони не бачили, того, як етап за етапом режим замикав своїх громадян у щораз твердіший концентрак. Вони виросли під враженням війни, що завжди розбурхує чи то лихі, чи теж добрі інстинкти, і почували себе свобідніше і вільніше, ніж їхні батьки. Для цього покоління не існує поняття клясового ворога, поняття, що його вигравала партія в боротьбі з попередніми поколіннями. Ці нові письменники України навіть із довір'ям ставились до партії, вони хотіли почувати себе свобідними громадянами, діяти як свобідні громадяни з відкритою думкою і відкритим серцем. Але для цієї шляхетної щирости нема місця в системі, що вся побудована на фальші. Партія, партійний інквізитор, який прикинувся тепер хитрим дорадником, зрозуміли загрозу. Партія воліла довірених бюрократів-апаратчиків, ніж талановиту молодь. Не даром стільки шуму зчинилось, коли почали появлятись нові твори молодих письменників. Випробованою системою партія пустила на молодих поетів „своїх гончих псів" — як висловився Богдан Кравців, отих безталанних підлизнів. Партія зразу зрозуміла, що тут справа не у самих віршах, чи оповіданнях. Тут справа в новій і живій думці, яка завжди небезпечна для тоталітарного режиму. Літературна молодь України почала критикувати своїх старших представників за фальш. Ось молодий критик Іван Дзюба так висловився про вірші Малишка, рецензуючи присвячену Шевченкові книжку цього поета „Віщий голос":

„Добре, що у книжці Малишка багато солов'їв, що вони співають, свистять, щебечуть, витьохкують, сідають на плечі. Але десь після десятого, чи сотого соловейка насмілюєшся поремствувати: все ж „віщий голос" Шевченка не так соловейком заливався, як „вив совою".

Відважний голос молодих письменників України зраджує їх більше ширший, ніж дозволено у царстві інквізитора, світогляд, вказує на ті сумніви, що їх знає і літературна молодь західнього світу. Це неначе відродження того голосу, що на нього відважився Микола Хвильовий своїм кличем рівняння на психологічну Европу, на широкий світ!

Такої нагоди не може допустити партія і тому не диво, що нагінка на молодих поетів стала такою сильною і такою зосередженою. Інквізитор вийшов знову і перестеріг і пригадав про засадничу догму, що залишилась незмінною. Сам Хрущов на нараді письменників у Москві 1963 року пригадав письменникам, що їхнє завдання є виконувати замовлення партії. Хрущов точно визначив, що письменникам можна — писати пісеньки на похвалу партії. Всяке свобідне слово — це просування західних буржуазних диверсійних ідей, значить зрада. Знову наганяч концентраку пригадав, що в концентраку про свободу говорити не можна. Та чи не можна про неї і думати?

До свого огляду „Сучасна література в УРСР" Іван Кошелівець додав другу книгу — вибір творів сучасних українських письменників під назвою „Панорама найновішої літератури в УРСР." Тут поміщені твори і фраґменти творів тих письменників, які сьогодні мають значення в літературі в Україні, значення позитивне, чи й неґативне з нашого погляду. Цей перегляд показує з одної сторони весь трагізм сучасної української літератури в Україні, а з другої сторони викликає надії і сподівання. Український ренесанс, що так світло розпочався проголошенням української державности в 1917 р. і викликав таку одчайдушну, стихійну хвилю культурного розцвітання, не був розгромлений Не зважаючи на всі терористичні акції режиму, не зважаючи на всі провокації, не зважаючи на постійну діяльність інквізитора, ідея українського відродження жива. Здавалось було, що вона — ця українська ідея була розгромлена разом із розгромом українських армій переважаючими ворожими силами. Хвильовий, і Скрипник, і всі інші діячі нового періоду і нових ідей стали на захист цієї української ідеї і віддали своє життя, не відрікшися її. Не зважаючи на поліційний терор, зродились нові митці слова, як Яновський і Довженко. Молоді письменники України знову наповняють нас новою надією, що український ренесанс живий, він живий тим незнищальним і вічним життям, яке може відроджуватись. Середньовічний інквізитор не зумів спинити розвою людської думки Думка перемогла, вона знищила могутній уряд інквізиції. Не переможе і новітній інквізитор свобідної думки, не спинить природнього розвою людини. Запорукою перемоги свобідної думки і свобідної людини — діячі української культури: і ті, які згинули за право свобідно думати, і ті, що це право несуть у своїх серцях, щоб про нього у відповідну хвилину нагадати. Якою відвагою і відповідальністю промовляють слова Максима Рильського, що їх він висловив при нагоді ювілею Короленка:

„В ці дні, коли весь радянський народ висловлює своє глибоке співчуття колоніяльним народам, коли весь радянський народ таврує гнівним презирством колонізаторів, аґресорів, і вбивць — у ці дні з особливою силою хочеться висловити віру, що на нашій радянській землі незабаром геть і до краю зникнуть і сліди неповаги, недовіри, недолюбови до людей іншої національности."

У час, коли заплановано партією цілий плян русифікації, коли всю українську культуру, всю Україну намагаються упхнути в темну провінцію — це відважні слова, і вони підбадьорують. Українські діячі культури, письменники і мистці, — це живе тіло, в якому захований дух українського ренесансу. Ці діячі культури — це лицарі української самооборони, живий дух, що не дасть народові загинути.

Іван Франко був кандидатом на Нобелівську премію

Недавно я отримала листа із Стокгольму, — розповідає в „Літературній Україні" з 27-го травня Віра Франко, — про те, як Івана Франка було висунуто кандидатом на Нобелівську премію 1915 року кандидатуру Івана Франка висунув д-р філ. Иосиф Застирець (львівський священик і письменник ред.) з Відня, підтримував її шведський історик д-р Геральд Гярні з Упсалі. Серед інших претендентів того року були А. Франс, Г. Брандис, Е. Верґарн, Р. Роллан та ін.

У паперах шведської академії Нобелівського Комітету ч 19, на стор. 5 - 7 читаємо:

„Число 4. Іван Франко. Високоповажаній Королівській Академії м. Стокгольм. Оскільки український університет для 35-мільйонового населення не відкритий ані в Галичині, ані в Східній Україні і внаслідок того не існує академічної колеґії, яка могла би представити найбільших та найзаслуженіших людей народу Королівській високоповажаній Академії, що найбільший український і одночасно слов'янський поет і вчений живе у Львові, в нужді, але зі свіжістю юнака високо держить прапор боротьби за свободу, проґрес і загальнолюдські ідеали протягом половину сторіччя.

Свою юність він провів в дуже важких умовах. Ще учнем ґімназії спав він на складі столяря, на стружках, в домовині. Мусів задовольнятися двома хлібами на тиждень, які його батько міг йому передавати, а до того — вода.

В 1893 році захистив докторську дисертацію у Віденському університеті з відзначенням, під керівництвом відомого професора університету Ягіча, але з політичних причин його не допустили до університетської катедри. Він працював безпосередньо на ниві поезії, прози, як критик, історик літератури, етнограф і т.д. так, що втратив зовсім здоров'я.

Майже шість років диктував він свої твори (він був спаралізований), повні весни та свободи, справжні перлини поезії свого народу, які дістали загальне визнання, як творіння загальнолюдської вартости. Він є величезний національний поет свого народу.

Його останні твори вказують на філософську резиґнацію.

Бібліографічний список його творів українською, німецькою, російською, польською, чеською та іншими мовами становить величезний том. Він є справді найвизначніший письменник сучасної Европи.

Погане становище нації не дозволило великому письменникові стати доступним ширшоким культурним масам.

В 1914 році він одержав поздоровлення від широких кругів свого народу, своїх друзів і недругів з нагоди сорокалітнього ювілею своєї літературної творчости.

Тепер він лежить . . . тяжко хворий. Від голодної смерти його рятує лише допомога студентів.

Тому, що він надто великий як поет, його вороги понижують подібно тому, як колись Толстого.

Цей великий поет і письменник, пісні якого стали націнальним гимном, цей великий Провідник свого народу, міжнародний геній, заслуговує, щоб славна Королівська Академія нагородила його Нобелівською премією. Я підкреслюю при тому величезне політичне значення такої нагороди для національних змагань староводинного культурного народу, який від довгого часу бореться за відкриття свого університету.

Нагородження доктора Івана Франка Нобелевською премією буде мати величезне значення не лише для самої України, але також для східньої і західьої Европи. Відень, 26 листопада 1915 року. Професор, доктор філософії Иосиф Застирець".

Тепер, — пише Віра Франко, — копія цього паперу (німецькою мовою) зберігається у Львівському літературно - меморіяльному музеї ім. Івана Франка.

Лист до шведської Академії був написаний в кінці листопаду 1915 року. Надійшов же він до Стокгольму ще пізніше, коли питання про лавреатів Нобелівської премії було вирішене. У 1916 році кандидатура українського поета вже не розглядалася, оскільки Іван Франко помер у травні цього ж року, а Нобелівські премії, як відомо, посмертно не присуджуються.

В. Міяковський,
О. Волошина,
Т. Іванівська

МУЗЕЙ-АРХІВ ІМ. ДМ. АНТОНОВИЧА УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

Ідея Музею - Архіву, як центрального сховища для збирання і збереження матеріялів до історії української еміграції, виникла відразу по закінченні 2-ої світової війни. Ще в дорозі до пізніших місць розселення в Німеччині, в Судетському містечку Вімперку (Вінтерберг) в травні 1945 р. на підставі мандату празького Музею Визвольної Боротьби придбані були перші експонати майбутнього Музею УВАН: українські календарі видані І. Штайнбренером в цьому місті на початку XX сторіччя, а в баварському селищу Трансфельдені від автора — рукописна збірка поезій Юрія Чорного, поета „празької школи" з його автобіографією і фото. Цим покладено було початок з одного боку фонду друкованих видань і з другого — майбутнього літературного архіву.

Першим приміщенням Українського Музею - Архіву було пуделко з американських продуктів в таборі переміщених осіб Сомме - Казерне (м. Авгсбург), під сходами одного з бльоків.

З самого ж початку Музей поставив собі за мету збирати матеріяли для майбутніх сховищ вільної України В порозумінні з кількома іншими бібліотеками й музеями, що спонтанно виникали на території окупованої Німеччини, Музей почав збирати більшу кількість примірників друкованих видань. Ці бібліотеки і музеї разом з Музеєм УВАН стали місцями для збереження примірників для Києва (Авгсбург - Музей УВАН), Львова (Карльсфельд, потім Берхтесґаден, бібліотека НТШ — В. Дорошенко), Харкова (Англійська Зона, Музей Шевченка — Л. Бачинський), Праги (Ашафенбург — А. Животко), університетський примірник (УВУ-Мюнхен), Ватиканський і один примірник — „місцевий" — для кожної країни розселення наашої еміграції, всього 7 примірників. Кожне з організованих сховищ на своєму терені (Берхтесґаден, Ашафенбург і англ. зона) збирало ці 7 обов'язкових примірників усіх видів друку, залишало один примірник для себе і решту 6 прим. пересилало до Музею - Архіву УВАН, який став центральним сховищем і розподільником матеріялів поміж іншими. Згодом, для такого культурного центру української еміграції, як Регенсбург, було організовано представництво Музею - Архіву УВАН в цьому місті (керівник — М. К. Марковський).

Для здійснення цього складного пляну були видані відповідні розпорядження Культурно - освітнього відділу Центрального Представництва Української Еміграції (ЦПУЕ), пізніше ще — культурно - освітнього ресорту Української Національної Ради (УНР), а контроль над виконанням постанови про обов'язкові примірники взяв наа себе інструктор Відділу освіти і культури І.І. Коровицький, який при своїх роз'їздах в американській зоні і сам зібрав для Музею цінні експонати. Наслідком цієї роботи протягом 5 років (1945-1949) було те, що в самому Музею-Архіві УВАН було зібрано до 90% всієї друкованої продукції української еміграції американської зони Німеччини. З поширенням роботи Музей дістав для своїх збірок кімнату, згодом дві — в Авгсбургу, а по переїзді табору біля Ульму дві просторі залі.

З початком посиленої еміграції за океан Музей - Архів УВАН поповнявся колекціями ліквідованих таборів (Ашафенбург, Берхтесґаден, Ганав, Регенсбург) і протягом 1949 сам підготовляв свої матеріяли до перевезення за океан, - яке сталося значно пізніше, вже в 1952 році за допомогою Европейського Злученого Українсько - Американського Допомогового Комітету (ЗУАДК).

Умови роботи в Америці не дозволяли переводити її в такому широкому обсязі, як раніше, і збирання матеріялів було децентралізовано. Надсилку обов'язкових примірників до визначених організованих сховищ покладалося на видавництва, редакції і авторів, а з огляду на збільшені потреби кількість обов'язкових примірників збільшена була до 12. Заклик в цій справі був надрукований у „Свободі" у 1950 р. і старанням І.І. Коровицького виданий був окремою 4-х сторінковою листівкою.

Початок роботи Музею - Архіву УВАН в Америці поклали три члени УВАН — Л. Биковський, Т. Олесіюк і В. Шугаєвський, останній став керівником роботи. Велику поміч а перших кроках подав Музеєві п. Мирон Сурмач виділенням під матеріяли місце в своєму будинку на 7-ій вул. до того часу поки новозорганізоване об'єднання нових емігрантів „Самопоміч" не дало в себе кімнати, що стала на 2 роки приміщенням не тільки Музею, але й Української Вільної Академії Наук у ЗДА. Перші пакунки з матеріялами для новозаснованої американської філії Музею висилалися з Німеччини в 1949 році саме на цю адресу „Самопомочі". З подякою треба згадати про поміч матеріялами і порадами Музеєві на початку його праці в Ню Йорку крім п. Мирона Сурмача пп. Каленика Лисюка і Петра Задорецького. Справа зі спеціяльним приміщенням для УВАН і Музею поладнана була в 1952 році винаймленням двох просторих кімнат для УВАН на першому поверсі на 26 вулиці, захід, й остаточно розв'язана придбанням в 1961 р. окремого будинку колишньої Публічної бібліотеки на 100 вулиці, захід.

У зв'язку з децентралізацією збирання матеріялів Музей - Архів УВАН відразу втратив своє значення центрального організаційного сховища і в силу давніх зв'язків вряди - годи підтримував обмінні операції лише з двома сховищами, керівниками яких були В. В. Дорошенко (Філядельфія) і Л.В Бачинський (Клівленд). Доля тих сховищ, яким Музей УВАН постачав обов'язкові примірники, залежала від долі їх керівників. Харківський примірник (англійська зона) був перевезений до Вінніпеґу і влитий до Музею Осередку Культури і Освіти. Празький примірник (Ашафенбург) по смерті його керівника проф А. Животка в 1948 р. і при ліквідації табору в 1950 р. був приєднаний до складу Музею - Архіву, разом з ним перевезений до Ню Йорку і переданий пізніше до Клівленду як філія УВАН під керівництвом Л.В. Бачинського. Львівський примірник (Берхтесґаден) був перевезений до Філядельфії і щороку частками передавався до НТШ в Ню Йорку. Університетський примірник (Мюнхен) залишився на місці. Згодом, з ініціятиви О. Зінкевича і під його керівництвом (в Балтіморі) почав працювати Студентський Архів - Музей, як автономна філія УВАН за своїм власним статутом.

В сучасному своєму стані Музей - Архів УВАН сформував із зібраних матеріялів три основні відділи: 1) друкованих видань і книжкових колекцій, 2) рукописних пам'яток і архівних колекцій, 3) речевих пам'яток і музейних колекцій.

ВІДДІЛ ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ

Відділ друкованих видань розростався на базі досить повно зібраних ще в Німеччині еміграційних книжкових і періодичних видань та листівок (1945-1949). Збирання книжкових видань, а також всякого роду закликів, програмок, звітів та інших дрібних друків продовжено було й по переїзді до ЗДА, причім район діяння Музею поширився і на Канаду, на Південну Америку та почасти Австралію.

Особливістю нового етапу в історії Музею УВАН було те, що до нього крім біжучої преси почали одразу ж поступати друковані матеріяли, книжки і періодичні видання — цілими збірками, іноді навіть упорядкованими і дуже цінними колекціями, наприклад, збірки Мирона Сурмача, Петра Задорецького, Григорія Скегара, Каленика Лисюка, що лягли в основу музейної колекції видань до другої світової війни. Особливо цінні були неповні річники „Діла" за 30-і роки від П. Задорецького і празькі наукові видання від К. Лисюка.

Дуже цінну частину книжкового майна Музею складають тематично підібрані колекції і цілі бібліотеки. Колекція Георгія Вернадського цінна тим, що включає праці В.І. Вернадського. Унікальна колекція Андрія Жука складається з українських брошур, виданих під час і після першої світової війни (1915-1919). Рідкі і цінні видання знаходяться в колекціях Олександра Скоропис - Йолтуховського, от. Никифора Гірняка, о. Володимира Сполітакевича, Романа Геника - Березовського, Івана Світа, Володимира Кивелюка, Олександра Рішая, Дмитра Соловея, Святослава Шрамченка, Михайла Кураха, Дмитра Герчанівського, Івана Розгона, Михайла Ветухова, Сергія Крашенинникова.

Досить значна колекція підсовєтських видань з шевченкознавства, українознавства, творів клясиків, книжок з ділянки археології та мистецтва, придбаних Музеєм, подарованих окремими особами, або переданих з дублетів Нюйорської Публічної Бібліотеки та деяких університетських бібліотек.

По перевезенні Музею до будинку УВАН переведено було суцільну каталогізацію книжкового майна, загальна кількість якого на день 20-річчя існування Музею досягала 14,000 одиниць.

Цілком унікальний характер носить збірка періодичних видань, в основу якої також покладена була колекція, зібрана в Німеччині, переважно европейські періодичні видання 1945-49 років, видані циклостилем, фотодруком і друком. В Америці велику колекцію давніх періодичних видань, що виходили між двома світовими війнами, Музей одержав зі спадщини по Миколі Цеглинському — тут були українські періодичні видання київські, львівські, віденські, варшавські, берлінські, паризькі, женевські — окремими числами, або неповними річниками.

Найстарші европейські видання що знаходяться в Музею УВАН, датуються 1880-90 роками (річники „Зорі" 1886-1891), з довоєнних і повоєнних видань: комплект "Ruthenische Revue" (Відень, 1903-1905) і його продовження "Ukrainische Rundsschau" (1907-1915), декілька інформативних періодичних бюлетенів, що видавалися під час і після першої світової війни, Вістник Союза Визволення (1914-1918), низка таборових видань, що появлялися в таборах військово - полонених: Вільне Влово (Зальцведель, 1916), Розвага (Фрайштадт, 1915-1918), Розсвіт (Раштат, 1916), Просвітний Листок (Вецляр, 1916). З часів української самостійности маються деякі числа „Вістей Української Центральної Ради" (Київ, 1917) та Вістника Українського Військового Ґенерального Комітету (Київ, 1917).

З важливіших видань 1920-30 років знаходиться: „Борітеся — Поборете!" (1920-22), „Воля" (Відень, 1919-1921), Літературно - Науковий Вістник (Львів, 1922-1932), „Вістник" (ред. Дмитра Донцова Львів, 1932-1939), „Заграва" (Львів, 1923-1924), „Тризуб" (Париж, 1925-1940), „Рідна Мова" (Варшава, 1933-1939), „Записки Історично - філологічного відділу Української Академії Наук (Київ, 1919-1929) і багато інших. З періодичних видань Нового Світу найраніші окремі числа „Свободи" з 1904 р., „Світа" з 1906, „Американського Голосу" (1907), „Хлопського Параграфу" (1910), Америки (з 1915), Народного Слова (з 1916) „Народної Волі" (з 1918). З часів німецької окупації України Музей має колекцію різних центральних і провінційних видань, часто лише поодинокі числа. Особливо треба виділити комплект „Краківських Вістей" (1940 - 1945) і „Землі" (1944-1945).

Періодичні видання за час до 1945 року включно — представлені газетами і журналами під 672 назвами, з них українською мовою 511 назв, російською — 37, білоруською — 3, польською — 15, англійською — 55, німецькою — 29, французькою — 16, іншими 6.

Від 1945 року провадилося вже пляномірне збирання біжучої періодики, причім найповніше зібрано її в американській та англійській окупаційних зонах Німеччини і взагалі в Европі і обох Америках, найслабше представлена Австралія. Всього зібрано після 1945 року 1574 різних назв періодики, з них українською мовою 1128, російською 162, білоруською 41, польською 10, англійською 175, німецькою 19, французькою 22, іншими мовами 17.

Систематичне поповнення колекції періодики бракуючими матеріялами українською та іншими слов'янськими мовами Музей мав від Слов'янського Відділу Нюйорської Публічної Бібліотеки, від Загальної Ради (Common Council for American Unity) від Б-ва Пролог, так само як і від багатьох окремих осіб. Періодичні видання, що надходили до Музею, одразу реєструвалися на картках, річники їх оправлялися в спеціяльні картонові оправи — футлярі для захисту їх від повітря, сонця і пороху.

ВІДДІЛ РУКОПИСНИХ ПАМ'ЯТОК І АРХІВАЛІЙ

До цього відділу належать як окремі авторські рукописи і різне листування, так і цілі колекції документів установ і громадських організацій.

З самого початку існування Музею особливу увагу звернено було на збирання рукописних пам'яток. Першим такого роду матеріялом був рукописний зошит поезій Юрія Чорного, поета празької школи, з його автобіографією і фотопортретом. За п'ять років перебування в Німеччині вдалося зібрати досить значний матеріял.

З найбільш важливих рукописів і архівалій можна відмітити машинописи творів Юрія Клена, Тодося Осьмачки, Уласа Самчука, Докії Гуменної, Софії Парфанович та поодинокі твори або документи, що стосувалися до творчости Василя Барки, Віктора Домонтовича, Юрія Косача, Ігоря Костецького, Леоніда Лимана, Оксани Лятуринської, Михайла Ореста, Леоніда Полтави, Яра Славутича та інших. В цьому періоді до Музею були передані машинопис фундаментальної праці О.П. Косач - Кривинюк про Лесю Українку, архів МУР-у (Мистецький Український Рух), архів редакції тижневика „Наше Життя" (Авґсбург), різних таборових, шкільних, спортових установ.

За 15 років роботи в Ню Йорку цей відділ значно збагатився дуже цінними матеріялами. З архівів у першу чергу треба назвати архів композитора Павла Печеніги - Углицького (оригінали двох опер: „Вій" і „Відьма", композицій на українські та інші теми, кілька великих симфонічних композицій, листування, фотографії, альбоми газетних вирізків і програм музичних виступів композитора). Можемо тут лише перерахувати інші цілі архіви передані в різні часи перебування Музею в ЗДА: Никифора Григор'єва, Кирила Дацька і Військового Історичного Інституту, Володимира Дорошенка, Юрія Тищенка і Об'єднання Письменників Дитячої Літератури, Левка Чикаленка. Окремі колекції документів і рукописів одержано від Лева Биковського, Григорія Скегара, Людмили Івченко, Івана Калиновича, Гордія Мироненка, редакції „Наше Життя" (Філядельфія), Євгена Онацького, Івана та Л. Носиків, о. Костя Даниленка - Даниленича, Віктора Приходька, Тимоша Олесіюка, Анни Келлер - Чикаленко, Вікторії Скоропис - Йолтуховської, Ярослава Чижа, Семена Демидчука, Лева Безручка, Олександри Животко, Людмили Грицак, Трохима Пасічника, Івана Максимчука, Івана Кураха, Анатоля Курдидика, Романа Геник - Березовського, Богдана Загайкевича, Миколи Понеділка, Анни Крих, Олени Колесниченкової, Йосифа Шварца.

Окремо треба згадати цінну колекцію листів і рукописів Євгена Чикаленка, переслану з Німеччини П. Феденком, колекцію рукописів, вирізок з газет, друкованих творів і мікрофільмів Тодося Осьмачки, видавничий архів Видавництва „На Горі" — Ігоря Костецького та Єлисавети Котмаєр — з рукописами, коректами і макетами видань.

ВІДДІЛ РЕЧЕВИХ ПАМ'ЯТОК І МУЗЕАЛІЙ

Хоча такого роду пам'ятки збиралися з самого початку існування Музею - Архіву УВАН, але відділ, як самостійний, оформився з 1962 року. В його основу лягли колекції мистецького, або пам'яткового характеру, зібрані раніше.

З Німеччини були перевезені до Ню Йорку олійні картини, або рисунки мистців Миколи Шрамченка (7), Мирослава Радиша (2), Юрія Павловича (299), Олекси Повстенка (2), скульптора В. Сім'янцева (4), С. Литвиненка (1). В 50-их роках до Музею УВАН передана була проф. Григорієм Костюком велика колекція картин Володимира Винниченка та зібраних мистцем картин українських і французьких майстрів в загальній кількості 100 образів.

Поповнення цього відділу йшло дарунками поодиноких речей, або цілих колекцій. Тут у першу чергу треба назвати колекцію мистця Володимира Кивелюка (Філядельфія), що разом зі своєю бібліотекою і архівом передав 22 оригінальні картини, велику кількість рисунків та понад тисячу фотографічних або кольорових репродукцій творів всесвітнього мистецтва.

Мистецька колекція д-ра Ганни Журко (гуцульські вироби та інше) по її смерті перейшла до Музею УВАН за старанням пп. Л. Івченкової та В. Кохно.

Історично - мистецьку цінність становить старовинний образ Євангелиста Луки (кінець XVII — поч. XVIII ст.) разом з частиною іконостасу з якоїсь сільської церкви (можливо з Волині) — дарунок д-ра Марії Кобринської.

Велику цінність являє собою мистецьке оформлення „Енеїди" Котляревського до нездійсненого видання УВАН, запляновованого Юрієм Тищенком: 6 оригінальних кольорових ілюстрацій роботи мистця Миколи Бутовича на окремих листах і його ж роботи 12 листів початкових літер, заставок і кінцівок.

Колекція писанок в Музею складається з дарунків мистців Оксани Лятуринської, Оксани Вікул, Олени Гердан - Заклинської, Тетяни Кошиць, Катерини Нижанківської і багатьох власників цих зразків мистецтва.

Велику колекцію творів Лева Ґеца Музей отримав частково від Літературно - Мистецького Клюбу в Ню Йорку (20 оригінальних рисунків), частково від самого мистця: альбом з Домб'я і 80 великих фотографій його новіших творів.

Крім того в Музею УВАН знаходяться такі окремі оригінальні малярські або графічні твори, одержані в дарунок від мистців, або власників: Б. Аґафонов (1), К. Антонович (1), Я. Анчутін — ескізи до театральних постановок (5), І. Багряний (1), М. Бутович (9), Ю. Воланюк (1), М. Глущенко (5), Я. Гніздовський (6), О. Горбачевська (1), С. Гординський (1), Д. Горняткевич (2), Л. Гуцалюк (3), С. Зарицька (1), П. Капшученко (1), М. Кравчук (6), В.В. Кричевський (1), М. Кричевський (1), О. Кульчицька (7), З. Лісовська (16), С. Макаренко (1), С. Мако (2), В. Масютин (3), П. Мегик (1), Ю. Михайлів (1), Ю. Нарбут — унікальні мистецькі репродукції (21), І. Носик (2), С. Кіндзерявий - Пастухів (1), Б. Пачовський (1), Ю. Соловій (28), А. Сологуб (2), Н. Сомко (1), В. Цимбал (1), П.П. Холодний (3).

Скульптура: А. Дараган (1), М. Кравчук (1), С. Литвиненко (12), В. Масютин — гіпсові репродукції медальйонів (13), Б. Мухин (2), М. Німців (1), А. Павлось — відлив В. Сім'янцева з бронзового оригіналу (1), А. Сологуб (1), В. Сім'янців (5), М. Черешньовський (1).

Тканини: Колекція старовинних стяжок і зразків тканин та інше від Б. Жука (169 зразків). Килим, плахта, вишивані речі — зі спадщини д-ра Г. Журко; театральний костюм Софії Тобілевич та великий басарабський килим — від інж. А. Енґеля; кілька орнаментальних пано ручної роботи письменниці Докії Гуленної.

До цього відділу стосуються також:

1) Колекції поштових карток мистецького, етнографічного й історичного характеру з видами українських міст і пейзажів.

2) Фотографічні колекції з різних таборів (Німеччина) — події з життя таборів, театральні вистави, церковні відправи, надмогильні пам'ятники, тощо. Сюди належать й цілі упорядковані альбоми фотографій: а) альбом фотокопій родини Косачів (Лесі Українки) (250 фото), б) альбоми роботи Петра Олексієнка — 1-го пленуму Української Національної Ради (25 фото) та інші, в) сім альбомів фотографій, упорядкованих М. Марковським в Реґенсбурзі — з життя табору, Українського Технічно - Господарського Інституту, пам'яті гетьмана Павла Скоропадського. З 1951 року поповненням фотографічних колекцій піклувався інж. В. Павловський, що склав спеціяльне звернення в цій справі і сам передав велику кількість фотографій з життя УВАН. Крім цього цілу низку фотоколекцій подарували Г. Білоус, О. Буревій, В. Дорошенко, М. Галій, О. Гладишовський, Д. Горняткевич, Л. Гуцалюк, В. Кедровський, І. Коровицький, Л. Лиман, П. Мегик, М. Островерха, М. Пежанський, І. Світ, В. Сім'янців, О. Соловей, С. Чернявський. Багато фотографій знаходиться в складі архівів К. Дацька, О. Скоропис - Йолтуховського, Л. Чикаленка, кап. С. Шрамченка.

3) Колекція географічних мап (карт) старовинних і новітніх, що склалася з різних дарунків: мапи Бопляна (від п. Марії Соловій і д-ра С. Демидчука), Гомана та інші XVII ст. (від І. Коровицького), унікальна, ручної роботи мапа околиць Берестечка 1818 р. (від А. і О. Кочан). Велику колекцію сучасних мап Музей одержав зі спадщини Є. Архипенка. Від інж. Ю. Лісового — три старі лондонського видання атласи.

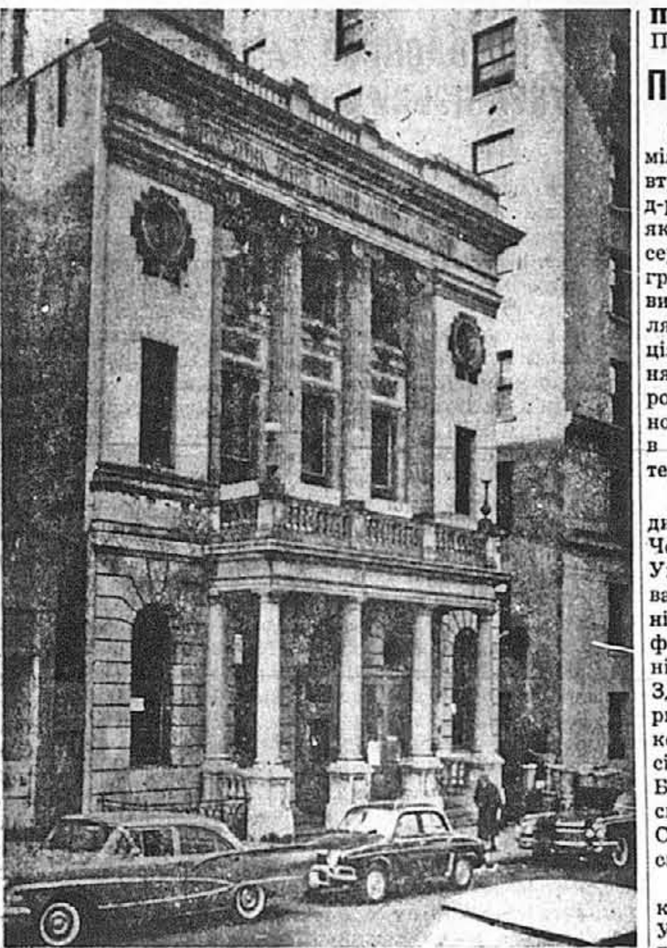
4) Філятелістична колекція, що упорядкування її започаткував інж. В. Трембіцький.

5) Колекція афішів і анонсів різних імпрез. Особливу цінність мають колекції 5-ох таборів (Німеччина), де ця праця переводилася систематично (Авґсбург, Ашафенбург, Берхтесґаден, Міттенвальд, Реґенсбург). Добре впорядкований альбом афішів роботи мистців Л. Денисенка та Б. Певного (табір Діллінґен) Музей одержав від проф. А. Москаленка.

**

На 1965 - 1966 роки припала двадцята річниця існування Музею-Архіву УВАН, закладеного в Авґсбурзі на підставі посвідки, з датою 12-го квітня 1945 р. виданої Українським Музеєм у Празі. Музей - Архів УВАН мав у цьому першому на еміґрації Музею, заснованому і керованому протягом 20 років (1925-1945) проф. Дмитром Антоновичем, достойний приклад організації центрального комплексного книжково - архівно - музейного сховища поза межами рідної землі.

Нині в двадцятиріччя смерти цього основоположника музейництва на еміґрації з повним признанням і глибокою пошаною до жертвенної праці його та його ближчих співробітників, Музей - Архів УВАН присвячує свою роботу світовому імені Дмитра Володимировича Антоновича.

Будинок УВАН у Ню Йорку, в якому приміщені Бібліотека - Архів УВАН

Проф. Ол. Архімович
Президент УВАН у ЗДА

ПАМ'ЯТІ Д-РА ЛЕОНІДА СОНЕВИЦЬКОГО

Св.п. д-р Лоонід Соневицький

Українська Вільна Академія Наук зазнала великої втрати із відходом у вічність д-ра Леоніда Соневицького, який передчасно помер в серпні ц. р. Повна його біографія і огляд його наукових праць незабаром з'являться в часописах і в спеціяльних виданнях. Завдання цього нарису є подати коротенькі відомості про Покійного в зв'язку з уміщеними в сьогоднішньому числі матеріялами.

Леонід Соневицький народився 25 квітня 1922 р. в Чорткові, Західна Україна. Університетські студії відбував у Львові, Відні і Мюнхені. Ступінь доктора філософії й історії осягнув в травні 1948 року. По переїзді до ЗДА, поруч з працею в американських університетах і коледжах (Колумбія Юніверсіті, Сеттон Голл Юніверсіті, Бруклин Колледж), багато сил, любови та уваги д-р Л. Соневицький віддав Українській Вільній Академії Наук.

Наукова і громадсько-наукова діяльність покійного в УВАН була багатогранна. Він займав відповідальну посаду секретаря Управи УВАН. Як науковець, вже з 1952 року, він жив інтенсивним життям історичної секції УВАН, виступав з науковими доповідями і був обраний на заступника голови секції. В англомовному науковому органі УВАН — Анналс оф те Юкрейнісн Академі оф Артс анд Саєнс — вміщено дві солідні наукові праці д-ра Л. Соневицького. Аннали користуються повагою в науковому світі і знаходяться на бібліотечних полицях найвизначніших світових університетів і академій.

У д-ра Леоніда Соневицького рано виявилися здібності до редакторської праці. Спочатку він допомагав у виданню Анналів, а згодом йому було доручено редаґування десятого тому Анналів. Треба відмітити що він блискуче виконав це завдання, виявив неабияку здібність організатора, ставлячися дужи суворо до змісту і форми матеріялів, що мали бути надруковані. Внаслідок цього десятий том цілком відповідає вимогам, що їх можна поставити перед академічним виданням. Треба відмітити, що цю велику роботу д-р Л. Соневицький виконав без винагороди. Редакторські здібності д-ра Л. Соневицького виявились також в інших, згаданих нижче, працях.

На 1965 - 66 академічний рік припали такі ювілейні дати: 20-ліття з часу заснування УВАН в Европі, 20-ліття існування Музею-Архіву УВАН, 15-ліття існування УВАН в США і 15-ліття з часу появи першого випуску Анналів УВАН. В зв'язку з цим д-ру Л. Соневицькому було доручено редаґування спеціяльного ювілейного збірника УВАН.

Д-р Л. Соневицький радо взяв на себе це завдання, зібрав відповідний матеріял і, згідно з домовленністю з редакцією „Свободи", почав друкувати ці матеріяли на сторінках „Свободи". До цього часу надруковані матеріяли в двох вкладних сторінках до „Свободи" в числах від 2 квітня і 9 липня ц. р. В сьогоднішньому числі вміщені дальші матеріяли — стаття проф. В. Міяковського про працю Музею-Архіву УВАН імені Д. Антоновича.

Безжалісна смерть обірвала життя молодого талановитого українського вченого. Він міг ще так багато зробити для блага української науки і українського народу. Обірвалося оформлення багатьох задуманих і початих наукових праць. Але обов'язком тих що залишилися є закінчення початих д-ром Л. Соневицьким видань. Серед них любою його дитиною був ювілейний збірник УВАН. Президія УВАН прикладе всіх зусиль щоб довести до кінця, під Його Ім'ям, це улюблене нам видання.

На виставці в Національному Музеї в Парижі були твори Марка Вовчка

В Національній Бібліотеці Парижу закінчилася виставка діяльности великого французького видавця XIX сторіччя Юлія Павла Етцела, який у літературі виступав під псевдонімом П. Ж. Сталь. Між такими епохальними виданнями цього видавництва як перші випуски творів Оноре де Бальзака, Олександра Дюма, Віктора Гюго, Юлія Верна та багатьох інших, українському відвідувачеві присмно було спинитися при окремій габльотці, відведеній для української письменниці Марка Вовчка. Для цього видавництва Марко Вовчок переклала багато творів на французьку мову, а крім цього в „Журналі виховання і розваги", що його видавав Сталь було опубліковано її сім казок, досі відомих тільки французькою мовою. У співавторстві з Сталем вона написала повість для юнацтва „Слизький шлях", яка у свій час була популярною у Франції. На основі повісти М. Вовчка „Маруся" Сталь створив французький її варіянт, який під назвою „Маруся — за леґендою Марка Вовчка" витримав у Франції понад 30 видань. Цю повість відзначено премією Французької Академії, прийнято Міністерством Освіти для шкільних бібліотек а Паризьким Муніципалітетом для нагороджування учнів. Повість „Маруся" була пізніше перекладена на англійську, німецьку і італійську мови.

Любомир Кузьма

ЧИ ЦЕ РЕЦЕНЗІЇ?

Дві рецензії, які появилися в „Америці" і „Свободі" в травні 1966 р., після другої виставки Нюйоркського Відділу ОМУА, спонукують призадуматися над станом мистецької критики в нас. Кажуть, що сьогодні аматорщина залиnає мистецтво. На жаль, те саме доводиться сказати і про мистецьку критику. Аматорська критика мистецтва має всі вади аматорського мистецтва, але далеко більше від нього шкідлива, через ширення помилкових поглядів про мистецтво внаслідок браку знання, об'єктивности і справедливости при обговорюванні мистецьких творів.

Автор першої рецензії скрився за буквами К.О.С. Цей факт, як і фальшиве означення виставки, як „виставки ОМУА", замість „виставки Нюйорського Відділу ОМУА", спонукує призадуматися над компетенцією автора. Сумнів читача находить потвердження в тексті рецензії. Автор минає старших мистців, як нецікавих, і зупиняється майже виключно на молодих. Студенти стають більше гідні обговорення, як мистці зі стажем. Із них виходить на перше місце один студент, який показав кілька легковажно абстрактних графік й об'єктивно займає одне з останніх місць на виставці. Разом з ним вихвалений теж і його батько, відомий мистець, але цим разом репрезентований дуже скромно однією непомітною картиною. Ця явна сторонничість і несправедливість рецензента завершує ознаки „робленої" рецензії.

М. Островерха, автор другої рецензії, зробив деякий поступ. Досі він, пишучи про збірні виставки, згадував декількох „найліпших", до цього долучував у тексті — для стилістичного блеску — з півтора десятка більше або менше відомих мистців Ренесансу, а всіх інших учасників виставки промовчував. Тепер, мабуть, за спонукою організаторів згаданої на вступі виставки, намагався не пропустити нікого — а втім з малим успіхом (двох бракує!), — але не дав короткої і об'єктивної характеристики кожного мистця, без уваги на особисте уподобання, тільки пустився на непевні води чисто суб'єктивного оцінювання.

Поважний критик розуміє ризико аподиктичного оцінювання, з уваги на можливі несподіванки в майбутньому, і старається обмежуватися до характеристики й опису проблематики мистців. Не так Островерха. Він будує рецензію на чотирьох ступенях оцінки, так сказати б: дуже добре, добре, посередньо, слабо. Загальний брак фахових термінів і означень стилю, брак речевої характеристики і проблематики мистців дає рецензії неповажний характер. Читач не має уявлення, як можуть виглядати твори даних мистців і куди прямує їхня творчість.

У першій групі Островерха вмістив трьох „божків", яких зліпив із двох малярів і одного скульптора („Над усією виставкою, над усіми експонатами володіє трійка Михайлів . . ."). Не те, що дав їм високу оцінку, — ні, просто витягнув їх на вершок мистецтва, бо прирівняв їхні твори до мозаїк у Равенні, до скульптури Праксителя і до малярства Леонарда да Вінчі. Однак цей чисто суб'єктивний погляд автора не підпертий нічим іншим крім диму похвального кадила. Читач даремно шукає за речевими арґументами і дивується, як це можливе, щоб у нас були такі недосяжні генії, а так мало відомі в світі. Це несмачне і неоправдане вивищування не може бути приємне навіть для тих мистців, до яких воно звернене, якщо вони критичні до своєї творчости.

У групі „добрих" завважуємо мистців, які на виставці репрезентовані дуже скромно, можна б сказати, слабо, — серед них і один студент-аматор. Майже до висоти „божків" піднесено маляра-візантиніста — за невеличкий красвидний етюд, в якому надармо старасмося добачити підставу такої оцінки.

Сіллю в оці Островерхи є „середняки". Цим зневажливим терміном він охрестив немилу йому групу сучасних реалістів, експресіоністів й інших. Тут разом помішав студентів, що малюють по кілька років, і мистців, що малюють по кількадесять років, причому початківців поставив вище. Закинув їм всім неповажний підхід і брак посвяти для мистецтва. Свої жалі вилляв у велетенську тираду, прикрашену реторичними питаннями в роді: „Хіба мистець, прикований хліб - насущною щоденщиною, може мати нові ідеї . . .?" і т.д. Забув, що один з його „божків-Михайлів" працює щоденно вісім годин у фабриці, а все таки стоїть на самому вершку піраміди. Вимагаючи, щоб мистець жив тільки з мистецтва, автор думками перебуває в минулих сторіччях. Сьогодні мистець не має замовлень від багачів і тільки один на тисячу якось живе з мистецтва, без ніякої такої сторонньої помочі, як працююча жінка, педагогічна робота і т.п. Замість піднести морально тих людей, які не зважаючи на тяжкі обставини творять мистецтво, і заохотити їх до дальшої праці, Островерха своїми „батьківськими" доганами спихає їх нижче. При кінці цієї групи вихвалює мало помітні твори одного аматора, як великий „поступ".

В останній групі, цебто нижче від „середняків", автор вмістив „молодих мистців". Слова „студент" не стрічаємо в рецензії. А однак члени цієї групи — переважно студенти. Замість поділу мистців за стажем і стилем в усій рецензії брак системи, непевна мішанина „Методу" автора ілюструє наступний приклад. Про малярку, яка малює свобідним стилем експресіоністичного реалізму, він зауважив, що вона „виявляє охоту до абстракту", і повчає її, як має виглядати абстрактне малярство. Але у цій самій групі були дві малярки, які виставили тільки абстрактні твори, — їх коротко згадано без ніякої характеристики. Так само помилково приписано всім членам цієї групи „фігуративне мистецтво". Звичайно розуміємо під цим терміном малювання людської фігури, а навіть якщо автор ужив його замість „предметне мистецтво", то це не відповідає правді відносно цієї групи.

Суб'єктивізм не може бути єдиною міркою оцінки у рецензента. Існують об'єктивні вартості навіть у такій ділянці, як мистецтво.

Існує потреба фахового знання. А втім, принцип: вихвалювати молодих початківців (для заохоти?), а легковажно ставитись до мистців зі стажем, — дуже сумнівної вартости. Йдучи безкритично по лінії такого принципу, автор баламутить публіку й робить ведмежу прислугу самим мистцям, бо мистці не можуть винести ніякої дійсної користи з такої „робленої" рецензії.

АЛЛА КОССОВСЬКА

НАД МОРЕМ В ПОЛУДЕНЬ

Ліниво мружить море сині очі.
На обрії — громаддя білих хмар,
М'який пісок мені віддати хоче
Свій полуденний, свій цілющий жар.
В моїй уяві древньої Еллади
Встає безжурно — радісний міраж:
І вже не хмари — мармур колонади
Й блискучі скелі — не громадський пляж!
На хвилі хвиля мрію колисає,
В повітрі міниться гаряча млосна мла . . .
Здається тут весела Навсикая,
Собі на горе, Уліса знайшла.
Здається, на піску іще не зникли
Сліди маленьких, золотих сандаль . . .
Пливуть віки, і колисає звикло
Безмежне море голубу печаль.

д-р Василь Луців

ПРО ПСЕВДОНІМИ ТА КРИПТОНІМИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Багато причин склалося на те, що людина замість свого власного імени уживає прибране. Особливе замітне це у письменників. Тут входить у рахубу чи то бажання слідкувати, яке враження викличе поява нових творів, чи то нехіть розкривати власне ім'я, описуючи події чи речі, про які не слід в дану пору, на даному місці та серед даних людей говорити. Коротко, краще як про дійсне ім'я знатиме тільки редактор, якого зобов'язує професійна мовчанка. У наших письменників були ще й інші вельми важливі причини вживання прибраних прізвищ, а саме окупаційна влада та їхні чинники безпеки — поліція, жандармерія чи міліція — нерідко переслідували і в'язнили авторів небажаних їм політично книжок чи статтей.

Слово „псевдонім" складається з двох грецьких слів: псевдо — омана та онома — ім'я, отже псевдонім означає ім'я прибране для омани чи для укриття перед цікавістю загалу. Спершу псевдоніми приймали люди на те, щоб заховати свої власні, але негарні імена, а вже опісля античні діячі і вчені Греції та Риму заховувались в своїй діяльності під прибраними іменами. Це і в нас трапляялося от хочби відомий полеміст XVI ст. Стефан Зизаній в дійсності називався Степан Кукіль, так як Кукіль по грецьки й буде Зизаній. Та не тільки він ужив псевдоніма Зизаній — багато тогочасних учених теологів-полемістів користувалися псевдонімами, от вистачить згадати також добре знаного Івана з Вишні чи Івана Вишенського, що підписувався псевдонімом Феодул або Федул, Мелетій Смотрицький — Ортолог Теофіль, Костянтин Острожський — Клерик Острожський, Петро Могила, — Евзебій Пиміна, тощо.

У новіші часи, особливо до першої світової війни, теж дуже й дуже часто наші письменники та інші визначні діячі уживали немало псевдонімів. Для перегляду наведемо декілька прикладів. І так — Олександер Кониський мав 65 різних псевдонімів. Тут є і В. Буркун і Вакула з Лубен, і Федір Верниволя, і Степан Шкода, і О. Кошовий і — десятки інших псевдонімів та криптонімів, як от — А.К., К, П..., С.Ж., тощо. Борис Грінченко має такі псевдоніми як П. Вартовий, Б. Вільхівський, М. Гримач, Ів. Перекотиполе, В. Чайченко та багато інших. У Івана Франка є теж чимало псевдонімів, як от — Джеджалик, Руслан, Мирон, Тарас, І. Гандичевський, Вичоса, Хома Брут, Гаврило Кремінь, Один з Русинів міста Львова, Апаульо, Малєвскі та інші. Дуже багато псевдонімів має теж колишній, знищений большевиками письменник Андрій Баб'юк, ось хочби — Мирослав Ірчан, А. П'ядик, Гр. Лелик, Вороненко, І. Мірко, Іван Сивульський, Івасик - Читасик, Наталя Веснянка, Усусус тощо. Поет і письменник Спиридон Черкасенко писав теж під псевдонімами Г. Грицько, Педагог, С. Подолянин, Провінціял, Скептик, Петро Стах, С. Тодосієнко, тощо.

Очевидно не всі наші письменники мали псевдоніми, чи мали так багато псевдонімів. Відомо, що Тарас Шевченко після царської заборони „писати й малювати" писав під псевдонімом Кобзар Дармограй. Микола Аркас — Необачний. Михайло Бажанський — Михайло Вірлиний, Василь Біднов — В. Степовий, Степан Чарнецький — Тиберій Горобець, Юрію Данилович — Гео Шкурупій, Микола Федюшка — М. Євшан.

Часами автори підписувалися одним ім'ям, напр. Григор Лужницький — Меріям, Осип Маковей — Стефан, Осип Мончаловський — Руслан, Іван Наумович — Наум, Кирило Стеценко — Стецько, К., тощо.

Ще інші письменники просто втинали своє прізвище і робили з цього псевдоніми. До цієї групи належать: Панченко, — Петро — Панч, Антонович, Максим — Ант, Червінський, Петро — Печервін, Тріщаковський, Лев — Тріщ, Трубласвський, Микола — Трублаїні, Микола і багато, багато інших. Подібна історія з псевдонімами створеними авторами від місця народження чи перебування, напр. — Афанасьєв, Олександер — Лубенець, А., Чорноріченський — Пустинник; Андрієвськ и й, Олександер — Каневський, А., Черкасенко, Спиридон — Подолянин, С., Федькович, Осип — Гуцул-Невір, Григор зі Самбора — Самборчик, Головацький, Яків — Галичанин, Ясеницький, Павло — Павло із Дрогобича, Хиляк, Володимир — Лемко-Семко, Лесевич, Володимир — українець, Майборода, Дмитро — Май-Дніпровий, Пасічинський, Ісидор — Бойко, Рудницький, Юрій — Опільський та інші.

Було немало випадків, що письменники творили собі псевдоніми після якоїсь професії.

Дуже багато псевдонімів створено в романтичному настрою, уживаючи різних поетичних слів чи висловів напр. — Ольга Косач — Олена Пчілка, Людмила Василевська — Дніпрова Чайка, Олександра Білозерська — Ганна Барвінок, Олена Потинківна — Олена Журлива, Олександер Овруцький -Швабе — Олександер Луговий, Іван Семанюк — Марко Черемшина, Павло Губенко — Остап Вишня

На окрему увагу заслуговують псевдоніми, що являються українськими перекладами чужинецьких імен наших письменників чи прибраних замість чужих як ось — Юлія Шнайдер — Уляна Кравченко, Дмитро Овсянико - Куліковський — Кулик-Птиця, Олександер Швабе — Олександер Луговий, Юрій Шевельов — Юрій Шерех, Микола Фітільов — Микола Хвильовий, Вацлав Ліпінські — В'ячеслав Липинський Юрій Котермак — Юрій Дрогобицький, та багато інших.

Цікаву сторінку представляють теж псевдоніми дитячих письменників, як от — Леонід Глібов — Дідусь Кенир, Володимир Масляк — Вуйко Влодзьо, Богдан Гошовський — Дідусь, Олександер Афанасьєв — Дядя Афанасій, Леонід Бачинський — Вуйко Квак, Ольга Косачева - Драгоманова — Бабуся, Данило Танячкевич — Дядько Данило, тощо.

Зрештою всіх родів псевдонімів і не перечислити в короткій статті. Праця над словником псевдонімів та криптонімів українських письменників, публіцистів та інших діячів науки й культури забрала мені тринадцять літ. Саме тепер у мене є вже зібрано біля дві тисячі прізвищ письменників з їхніми псевдонімами та криптонімами. Знаю, що це ще далеко не повний перелік, тому звертаюся з глибоким проханням до всіх читачів цієї статейки про допомогу — висилаючи хоча один-два знані псевдоніми, бо це допоможе завершити й удосконалити цілість. Звичайно в усіх державних народів давно вже є словарі псевдонімів, на жаль його немає у нас і моя скромна праця буде першою спробою в тій преважній ділянці. Підкреслюю, що це важлива ділянка, бо словар українських псевдонімів допоможе нашим ученим і чужим знаходити праці даного письменника, який часто писав під різними псевдонімами й не завжди відомо, що це одна й та сама людина. На нашу скромну думку, словник псевдонімів — буде необхідним знаряддям праці для кожного дослідника української літератури. Пенсильвенійський Стейтовий Університет, де я зараз працюю, призначив на ту ціль біля пів тисячі дол. і я маю змогу завершити незабаром намічену працю та видати цю необхідну книгу друком, тож всяка допомога — присилкою знаних псевдонімів вельми побажана. Прізвища й імена письменників, науковців чи журналістів з їхніми псевдонімами та криптонімами й датою народження чи смерти та з кількома реченнями про творчість і працю кожного з них прошу ласкаво висилати на подану нижче адресу:

Dr. Wasyl Luciw, Biblihgrapher, The Pen. State University Library, University Park, Pa. 16802

або:

Dr. Wasyl Luciw, 418 Nittany Sve W., State College, Pa. 16801.

Успіх О. Поліщука

Молодий українець Орест Поліщук, студент в школі Красних Мистецтв на Мерилендському університеті здобув другу нагороду за свою скульптуру „Пам'ятник воєннополоненому" в конкурсі „Город Патріотів", одержуючи срібну медалю і 750 долярів.

Скульптура О. Поліщука „Пам'ятник воєннополоненому"

В конкурсі „Городу Патріотів", який знаходиться в Кейп Кораль на Флориді, взяли участь, в цьому році, студенти скульптури з понад 100 американських університетів і коледжів. „Город Патріотів", який спонзорують визначні американські культурні, політичні й військові діячі ставить своєю ціллю збагачувати влаштуванням конкурсів американське мистецтво та встановлюючи у своєму „Городі" скульптури визначних американців — бюсти і символічні патріотичні композиції.

Скульптура Ореста Поліщука, яка має назву „Пам'ятник воєннополоненому" є типічним зразком абстрактного мистецтва. Кожна частина оригінальної композиції символізує життя або смерть воєннополоненого. Одна частина є символом порожнечі і незацікавлености людства тими, які страждають за волю. Цілість скульптури символізує довге життя воєннополоненого в таборі, таке довге, що таборові чи тюремні ґрати виростають в його тіло. Ті ґрати проходять через ціле його життя. В перспективі вічности ті ґрати і полонений зливаються в одну нерозлучну цілість, перетворившись в закам'янілу статую.

Оригінальність і небуденний задум довели скульптуру О. Поліщука до фіналу, а згодом і до одержання другої нагороди, що є дуже високим відзначенням для нашого молодого мистця.

Орест Поліщук народився 7 січня 1942 р. у Львові. Середню освіту кінчав в Балтиморі, де був також протягом двох років 1964 - 1965 головою місцевої Студентської Громади. Крім скульптури, яка є найближчим полем зацікавлення Ореста, він має за собою також вже цілий ряд малярських картин. За короткий час свого творчого життя О. Поліщук виставляв свої скульптури й картини в Балтіморському Музею Мистецтва, в Мерилендському університеті, як також брав участь в різних інших виставках і конкурсах, здобувши вже кілька відзначень і нагород.

За свої успіхи в навчанні молодий скульптор одержав дворічну стипендію на Мерилендському університеті, що уможливить йому поглиблювати і продовжувати свої студії.

Батьки Ореста — п-ні Анна і Семен Поліщуки та його дружина — Марійка з Сідляків, яка є учителькою середньої школи, беруть активну участь в українському громадському житті та є членами 320-го Відділу УНС.

Молодому скульпторові бажаємо дальших і ще більших успіхів в його творчій праці.

О. З.

ДОРОГА ДО КИЄВА

(Закінчення зі стор. 3-ої)

надцять орбітних кружлянь, за цей час зірвалась друга світова війна, впало дев'ять держав, на схід послано тридцять дивізій . . . І все це для того, щоб я міг переможно, на білому коні в'їхати до цього древнього града моїх предків". (стр. 234).

Так закінчує Самчук перший том своїх мемуарів. Ціль юних мрій осягнена. Наведені вище, може й задовгі, цитати показують не лише Самчукову дорогу до Києва, але також його стиль. Кажуть, щоб бути добрим прозаїком треба мати два таланти: поета і прозаїка, відчування краси, музики і глибини людських почувань та вміння передати стисло та лаконічно світла й тіні, тони і нюанси цього відчування.

Слова: „потягнулися зо всіх кінців", сидітимуть як гострі цвяхи", „я здіймаю капелюх і мовчазно вітаю трамвай" — змальовують не тільки картину, але також і віддають настрій і почування автора. Читач відчуває його присутність, його письменницьке „еґо". Описуючи стародавню столицю автор дуже вміло користується старослов'янськими словами: „вехтенький", „древній град".

У своїх споминах, Самчук глядить тверезим і вдумливим поглядом в недавнє минуле, відтворює важливі події із другої світової війни, реєструє документально факти, подаючи подекуди дослівно німецькі воєнні звідомлення, цитати з ідеологічної книжки Гітлера, „Майн Кампф", які відносяться до кольоніяльної політики на сході Европи та інтерпретує це все в іронічно - критичному тоні. Автор слушно зауважує, що „Рабом є не тільки той, що кориться, але й той, що неволить до покори". (стр. 135).

Самчук охоплює також настрої і реакцію української спільноти на хід воєнних подій з вирозумінням і доброзичливою критикою, з глибоким розумінням історичного і психологічного процесу українського народу. Він уникає крайностей у своїй інтерпретації, тому в його споминах немає тої гостроти і динаміки, яка характеризує його романізовані твори післявоєнного періоду. Оця Самчукова aurea mediocritas (золота середина) проявляється також у мові, наприклад в дуже частім вживанні епітету „прекрасний друг" у відношенні до доброго знайомого.

„На білому коні", перший із чотирьох запланованих автором томів, змальовує лише перший період війни, блискавичний похід німецької армії на Схід, сподіваємось, що дальші томи покажуть її трагічний кінець та мандрівку української еміграції після війни.

Самчук послідовно і солідно сповняє свій обов'язок, який він сам наложив на себе добровільно, починаючи свою письменницьку кар'єру:

„Я ставив, і зараз ставлю, собі досить, як на письменника виразне завдання: хочу бути літописцем українського простору в добі, яку сам бачу, чую, переживаю". („Юністя Василя Шеремети", том І, стр. 5.)

Ми впевнені в тому, що ніякий історик української літератури не відмовить йому цього почесного титулу. Самчук є українським літописцем жорстокого двадцятого століття. У його творах дослідник епохи найде вірну фотокопію всіх важливіших подій волинської землі на протязі першої половини нашого віку, знайде також інтерпретацію національної і соціяльної революції, і не тільки Волині, а цілої України, відмінну від тої, що її подають письменники соціяльного реалізму. Знайде також насвітлення соціологічних перемін та ідеологічних впливів, що проходили на Україні в часі і поміж двома світовими війнами. І саме в цьому велика заслуга і велике значення Самчука для української спільноти і української літератури.

МІША АБРАМСОН

КУПЕЦЬ З УКРАЇНИ

На вулиці Маршал, де великий торг,
знайома крамниця; в ній беру на борг.

В крамниці купець — український жид:
приїхав з Бердичова (звідтам його рід),

ще малим хлопчиною, у двадцятий рік,
перед революцією з батьками утік.

Тут забагатів він: крамниця і дім,
і живе щасливо, вдоволений всім.

Та коли зайду я, він зміняє мову,
— Добридень! — ґукає — Тужите додому?

Гай, гай, я ще нині мрію про Бердичів,
де колись ходив я хлопцем до біжниці...

Чи ви пам'ятаєте наших дівчат?
Як поприбирались, квітчались до свят?

Та чи ще сьогодні пахне вам наш хліб?
Він за мною ходить понад сорок літ...

Або борщ... За миску нашого борщу
я скажу „спасибі!" й ціну заплачу.

...Часом я говорю до свойого сина,
чи він уявляє, що це Україна?

Чи він уявляє мій старий Бердичів,
що за мною ходить, що мене все кличе?

Та що син мій знає, що йому Бердичів?
В нього інші мрії, в нього інший звичай...

(І сльозина кане із очей купця,
котиться поволі по зморшках лиця).

Слухаю й дивуюсь. Слухаю цю повість
і дивуюсь чистій українській мові:

— Як це так, що мови він ще не забув?
А купець лиш глянув: Ну і стругонув!

І говорить звільна відповідь готову:
— Можна же забути свою рідну мову?

НОВІ КНИЖКИ

ПОЕЗІЯ

Стефан Семчук. ЖЕРЕЛА. Поезій книжка шеста. Вінніпеґ, 1966. Форм.: 200 x 135. Стор. 49 + 3 нп.

Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). НАШ БІЙ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ. Історична епопея. Частина друга. Видання „Наша Культура", Вінніпеґ, 1966. Форм. 235 x 155 мм. Стор. 144.

Кость Даниленко - Слобідський. НЕДОСПІВАНА ПІСНЯ. Збірка лірично-епічних поезій. Новий Ульм, Німеччина, 1966. Формат: 210 x 148 мм. Стор. 76 + 2 нп.

WITHOUT TEARS. Poems by Olexander De. The Mitre Press. London, (1966). Size: 190 x 127 mm. Pp. 67 + 1 np.

ПРОЗА, ЕСЕЇ

Остап Тарнавський. ТУГА ЗА МІТОМ. Есеї. В-во „Ключі". Нью Йорк, 1966. Форм.: 230 x 153 мм. Стор. 159 + 1 нп. (Мистецьке оформлення Якова Гніздовського).

Іван Багряний. ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПРІРВОЮ. Роман. Видавництво „Україна". Новий Ульм — Нью-Йорк, 1965. Формат: 204 x 145 мм. Стор. 6 нп. + XIV + 2 нп. + 331 + 5 нп.

Mychajlo Kozjubynskyj. SCHATTEN VERGESSENER AHNEN. Eine Hirtennovelle aus der Karpaten. Mit Graphiken von Dietrich Kirsch. Sachse & Pohl Verlag. Göttingen, 1966. Size: 190 x 120 mm. Pp. 108. (Aus dem Ukrainischen übertragen und mit einem Nachwort versehen von Anna-Halja Horbatsch. Originaltitel: Tini sabutych predkiw).

Andrij Tschajkowskyj. RITT INS TATARENLAND. Freie Übersetzung aus Ukrainischen von Anna-Halja Horbatsch. Kolibri-Verlag. Wuppertal, (1965). Size: 210 x 150 mm. Pp. 128.

ДРАМАТУРГІЯ

ДІЙСТВО ПРО КОЖНОГО. Мораліте. Переклад: Зенон Тарнавський. Видання „На горі". Серія „Світовий театр". Мюнхен, 1964. Форм. 210 x 150 мм. Стор. 38 + 2 нп.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ІВАН ФРАНКО ПРО СОЦІЯЛІЗМ І МАРКСИЗМ. Рецензії і статті 1897-1906. Впорядкування, вступна стаття і довідки Богдана Кравцева. Суспільно - Політична Бібліотека. Ч. 17. Видавництво „Пролог", 1966. Форм. 150 x 102. Стор. 258 + 2 нп. (Обкладинка Якова Гніздовського).

Франківський Комітет у Великій Британії. ЗБІРНИК МАТЕРІЯЛІВ: П'ЯТДЕСЯТИЛІТТЯ ІВАНА ФРАНКА, 1916-1966. Лондон, 1966. Формат: 325 x 202 мм. Стор. портрет + 35 + 1 нп.

ІГОР КОСТЕЦЬКИЙ. Збірник присвячений 50-ій річниці з дня народження письменника. Видання „На горі". Мюнхен, 1963-1964. Формат: 227 x 156 мм. Стор. 248.

RECENT UKRAINIAN WRITING. By Yaroslaw Pelenski. Reprinted from "Survey", No. 59, April, 1966. London. Size: 240 x 160 mm. Pp. 1 np. + 102-112.

Богдан Кравців. СВОБОДА В ...ОБРУБУВАННІ КРИЛ. (Відбитка з журнала „Сучасність", ч. 5 (65) 1966 р.). Мюнхен, 1966. Форм. 207 x 154 мм. Стор. 16. (З приводу нових репресій у відношенні до українських радянських літераторів і мистців).

Анатоль Юриняк. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО. Випуск ч. 2. ЗАСОБИ І СПОСОБИ ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ (скорочений курс поетики для шкіл і самонавчання). Новий Ульм, 1966. Формат: 170 x 123 мм. Стор. 69 + 3 нп.

ІСТОРІЯ

ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ. Матеріяли до історії Війська Українського. Збірник XI. Видає Український Воєнно - Історичний Інститут. Торонто, 1966. Формат: 255 x 178 мм. Стор. 238 + 2 нп.

Роман Рахманний. БУДІВНИЧИЙ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ. (Відбитка з журнала „Сучасність", ч. 1, 1966). Мюнхен. Форм. 225 x 155 мм. Стор. 30 + 2 нп.

Любомир Винар. ОГЛЯД ІСТОРИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЧЧИНИ. Українське Історичне Товариство. Серія: Історичні Студії ч. 3. Мюнхен — Нью Йорк, 1966. Формат: 240 x 170 мм. Стор. 2 нп. + 31 + 3 нп.

Др. Матвій Стахів. УКРАЇНА В ДОВІ ДИРЕКТОРІЇ УНР. Том 7. ВИХІД ІЗ КРИЗИ. Наукове Товариство ім. Шевченка. Бібліотека Українознавства, том. 10. Видавництво: Українська Науково-Історична Бібліотека в Скрентоні, Па., ЗДА, 1966. Форм. 210 x 137 мм. Стор. 432.

Михайло Г. Марунчак. КАНАДІЙСЬКА ТЕРЕБОВЛЯ. Українська Вільна Академія Наук. Серія: Літопис УВАН, ч. 25. Вінніпеґ, Канада, 1966 (Друге видання. Заголовок на обкладинці: 75-ЛІТТЯ ПОСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ У КАНАДІ. Відкриття Хреста Свободи в Теребовлі 31 липня 1966). Формат; 230 x 155 мм. Стор 70.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ. (Передрук, з незначними скороченнями, львівського видання „Світу Дитини", 1934 рік). Видавнича Спілка „Тризуб", Вінніпеґ, Канада, 1966. Форм. 230 x 150 мм. Стор. 228.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Святослав Гординський. МИСТЕЦТВО, МИСТЕЦЬКА ОСВІТА, МИСТЕЦТВО УКРАЇНСЬКЕ. Відбитка ЕУ, зошит 20. Наукове Товариство ім. Шевченка. Париж - Мюнхен, 1965. Форм. 240 x 170 мм. Стор. 16.

Вадим Павловський. ШЕВЧЕНКО В ПАМ'ЯТНИКАХ 1861 - 1964. Українська Вільна Академія Наук у США. Інститут Шевченкознавства, Нью-Йорк, 1966. Форм. 230 x 152 мм. Стор 38 + 34 нп (Ілюстрації). (Відбитка з газети „Свобода", чч. 110 - 121, 12 червня і 1 липня 1964 року). (Загальна редакція — Юрій Лавріненко. Обкладинка — Петро Холодний).

Victor O. Buyniak. SHEVCHENKO THE ARTIST. Reprinted from Canadian Slavonic Papers VII, 1965. Size 230 x 150 mm. Pp. 143-158.

ПОЛІТИКА

Lew E. Dobriansky. AT LONG LAST — A PRIVATE FREEDOM ACADEMY. By... Reprinted from "The Ukrainian Quarterly", vol. XXII, No. 1, Spring 1966. New York, N.Y. Size: 250 x 165 mm. Pp. 10 + 2 np.

Lew E. Dobriansky. THE TRADITIONAL CAPTIVE NATIONS WEEK. Red Nightmare, Freedom's Hope. By... Reprinted from "The Ukrainian Quarterly", Vol. XXII, No. 2. Sommer, 1966. New York, N.Y. Size: 250 x 165 mm. Pp. 14 + 2 np.

Borys Lewickyj. POLITYKA NARODOWOSCIOWA Z. S. S. R. W DOBIE CHRUSZCZOWA. Przelozyl z niemieckiego Mieczyslaw Zarzycki. Poslowie Wsewoloda Holubnyczego. Archiwum Rewolucji. Biblioteka "Kultury", Tom CXXIX. Instytut Literacki, Paryz, 1966. Size: 215 x 135 mm. Pp. 302 + 2 np.

БІБЛІОГРАФІЯ

UKRAINIAN STUDIES. By V. Svoboda... Reprinted from: THE YEAR'S WORK IN MODERN LANGUAGE STUDIES. Volume XXIV (1962). London, 1963. Size: 213 x 134 mm. Pp. 2 up. + 623-663.

БІОГРАФІЇ

Теодор Данилів. ОСНОВОПОЛОЖНИК ПЛАСТУ. (До 80-річчя з дня народження д-ра Олександра Тисовського). Видавництво „Молоде Життя". Мюнхен, 1966. Формат: 220 x 155 мм. Стор. 46 + 2 нп. + 4 стор. Ілюстрацій.

НЕ ПРОҐАВМО ЦЬОГО ЮВІЛЕЮ

Серед повені ювілеїв, про які читаємо в українській пресі і в деяких самі беремо участь, ми можемо легко й загубитися! Та одного, бо 100-літнього ювілею львівської „Альма Матер": Української Академічної Гімназії у Львові, ми не сміємо забути та проґавити! В 1967 році минає якраз 100 років з того часу, як у „Цісарську і Королівську Академічну Гімназію" у Львові введено українську мову навчання! Хоч перша матура в українській мові в цій гімназії відбулася щойно в 1878 році, і її 50-ліття хто з нас вже відзначував у Львові в 1928 році, все ж таки для нас, колишніх учнів і абсольвентів цієї першої на західньо-українських землях української гімназії, та для щонайменше трьох тисяч її випускників від 1867 по останню матуру в 1944 році (числячи скромно по 50 матурантів обох заведень (гол. і філії) на кожний шкільний рік навчання) — 1967 рік буде оправданий. Чому? А тому, що ми мало-помало переводимося на той світ, бо ж навіть наймолодші серед нас, що скінчили цю гімназію в 1944 році — сьогодні вже щонайменше 40-літні „молодці". А ще й тому, бо ж наші ще живучі професори також із-за простих фізичних міркувань, не можуть довше ждати на ювілей. Їх бо тільки мала жменька осталася ще при житті! Отже, за всякими законами математики і фізики, нам не залишається ніщо інше, як в черговому, — 1967 році відзначити 100-літній ювілей львівської „Альма Матер"!

Як до нього підготовитись? А ось як: підглядати та підслухувати, як подібні ювілеї влаштовують гуцули, подоляки, чортків'яни, станислов'яни, тернополяни, коломияни та інші львов'яни. Вислухати в наших знайомих, колишніх наших „дівчат" з гімназії і семінарії СС Василіянок у Львові і Станиславові (деякі із них — це наші жінки, доні, або невістки!), як вони робили нещодавно ювілеї і-готово!

А далі: — треба, щоб кожний із нас, кол. учнів обох гімназій у Львові, тобто „головної" і „філії" придбав і точно прочитав книжку одного із наших кол. професорів - Степана Шаха п. н. „Львів — місто моєї молодости", зокрема 3-тю її частину п. н.: „Цісарсько-Королівська Академічна гімназія" і, як годиться — подякував спершу професорові Шахові за чудово написану книжку, (якщо дехто з нас цього досі не зробив!), а там самому пробувати „щось" написати в „Свободі", „Америці", „Гомоні України", „Народній Волі", „Вільному Слові", „Новому Шляху", „Нашій Меті", „Християнському Голосі" (у Мюнхені) та в інших наших пресових органах, про нашу колишню „буду", про наші терпіння продовж довгих восьми років над Гомерами, Непосами і „Катилінарками". Пригадати собі (найкраще в сні!) про сінуси, козінуси, танґенси й котанґенси' про Балеари і Пітеузи, Корсику, Сардинію і Сицилію, про таємниці гімназійних фізичних кабінетів і перестаріле та віджите фізичне і природниче там приладдя. Згадати про наших добрих та якже тоді, „во врем'я оно", сердитих і „несимпатичних" бельферів — професорів, директорів, катехитів, шкільних товаришів, що живуть ще нв цьому світі, або що згинули в боях і тюрмах за Україну. Спом'янути не злим тихим словом нашу молодість, що не. вернеться вона, хоч яко вона була чудова й запашна в той час, як ми нашими ногами міряли три поверхи (кожного дня по декілька разів) на „філії" при вул. Рутовського ч. 22, або вовтузимось на „головній" при вул. Захарієвича ч. 1. чи на Льва Сапіги ч. 14 ..! Словом: дати крила мріям і спогадам! Забути про, не для всіх милу і приємну, сучасність!

Полинути думками до княжого Львова! Походити по його вулицях і закамарках. Побувати на Високому Замку і в Стрийському парку! Поїздити „бальонами" — львівськими трамваями, „єдинкою" і „чвірною" з Головного Двірця на Личаків, чи з Листопада на Театинську (сьогодні вона „там" перейменована на зовсім пристійну назву „Максима Кривоноса"...) Зайти в неділю на „дванадцятку" до св. Юра, чи „Волоської", або „Преображенки". Помолитися за спокій душі нашого найбільшого в той час, Приятеля і ДругаСлуги Божого Кир Андрея і усіх „канонініків" із Свято-Юрської гори"... Зайти на Личаківське і Янівське кладовища та віддати поклін Тим, що впали в нерівному бою з наїзниками на Осьмомислову землю... Скинути шапку перед могилами Івана Франка і Маркіяна Шашкевича, змовити Отченаш на могилах Басарабової, Любовича, Коцка і генерала Тарнавського, і на могилках невідомих стрільців, що там ще спочивають...

Піти на спортові змагання на площу „Сокола Батька", або на змагання копаного м'яча „Гасмонеї й України" на площі „Чарних", „Погоні чи на „Цитаделі"... Заглянути на Супінського до „Акадбуди", здалека обійти Бриґідки і Яховича — і Замарстинівську та Лонцького — „Фурдиґарні". Піти на ринок поміж львівських перекупок, наслухатися „львівського балаку" від батярів. Заглянути до „Просвіти" і „Рідної Школи", купити в книгарні НТШ чи РШ, книжку, „Діло", „Новий Час", перейтися по Іван -Корзо" на Краківській та на Руській, а вечором піти з дівчиною „депахе" на Академічну, а потім до кіна „Паляс", „Европи", „Коперника", „Марисєнки", чи до „Стилевого", або „Гражини". Перешварцуватися на „ґальєрку" до „Міського Театру", чи до „Розмаїтостей", а потім піти на „флячки" до Лінтнера, Новака, чи на каву до „Нар. Гостинниці", „Де ля Пе", чи іншого „Виривай"... А потім, змучений мандрівкою по місті, лягти на „бамбетлі" на станції, в бурсі, чи на „приватці" - в батьківському домі (якщо Ти львов'янин!) заснути і проснутися... у „шапі", при станку, мітлі, чи на іншому більше поважному „джабі" в... Америці!

Ось Вам, Дорогі Товариші і диспозиція до задачі! Пишіть та других, до цього заохочуйте! Не журіться, що „Свобода", чи „Америка" та інші наші часописи не надрукують Ваших „сочинєній"! Аджеж „головними редакторами" обох наших щоденників в ЗДА є колишні „філіясти", з якими відносно цієї справи я маю „джентелмент — еґрімент". Під хайром! А зрештою, хай спробують не помістити! А також і в інших, вище вичислених часописах „сидять" на посадах, або філіясти, або головияки, або колишні учні наших „буд", або їхні учителі, чи діти...

Є вакації. Зустрічаймось одні з другими. Дискутуймо та пригадуймо собі „добрі часи", як „ми ще були молоді, а море було нам по коліна"... А там хватайте за перо, а хто має машинку і вміє на ній колупати двома пальцями — пишіть! Пишіть про все і про вся, що має якенебудь пов'язання зі 100-літтям нашої „Альма Матер"! А там, як прийде „Ювілейний Рік" і ми, пов'язавшись спершу листовно і телефонічно та вибравши з-поміж себе „Ювілейний Комітет", і не зчуємось, як наш „Ювілей" буде... нам боком вилазити! Тоді моторніші і „молодші" з нас - закасаємо рукави, пустимо шафу в рух, щоб грала, замовимо собі „Союзівку", „Верховину", чи іншу „Кобзярівку" на „ювілейне збіговище", чи якщо то буде восени, або зимою - перекочуємо до Ню Йорку, Філядельфії чи іншого Ґрайгородка я Америці (нас тут більше, отже таки в Америці, тобто в ЗДА, чи пак в США!) і з'їхавшись туди самітно, чи з женами і чадами, — зробимо собі такий „юбель", що..., хай ся пречкаже! Собі і трішки Україні на славу, а ворогам на збитки!

Отже, Дорогі Колеги! Старші і молодші! Дорогі Панове Професори і Катехити! Кінець діло хвалить! Початок зроблено. А тепер слово за Вами! Тож до діла! В ім'я Боже! А тото слово до Вас писав і під ним підписав

Іван Р. Костюк
Кол. філіяст і матурист
з 1931 року.

Ukrainian National Association and "Svoboda" Ukrainian Daily

Віталій Волков

„ПРОМЕТЕЙ"

Філядельфія. Осінь 1962. Їх двоє: Ярослав Бернадин і Омелян Татунчак. Шляхетна думка. У чиїй голові? Мабуть, в обох, бо — однозгідність.

Думка таранить приятелів і... перше зібрання ентузіястів. Управа: Бернадин, Татунчак і Капій. Мистецький провід — Іван Задорожний.

Каруселя в русі!

Проби в Найстовні, — в „Тризубі", потім в „Домі Молоді" і... року Божого 1963 чоловічий хор на сцені: академія в честь героїв і академія в пошану жертв голоду 1933.

А 1964?

Березень — поширена Управа. Устійнюється назва „Прометей".

Травень — концерт у Честері.

Червень — академія в пошану героїв.

Липень і серпень — жнива! „Прометей" розгортається: три концерти на „Верховині", один — на оселі В. Кобзяра в Гантері й один — на „Союзівці".

Грудень — концерт, спільно з Галиною Андреадіс, у „Бенджамін Френклін Гайскул" у Філядельфії.

Рік 1965. Рік тріюмфу та слави!

І так:

Січень — свято самостійности та соборности в Ню Йорку.

Квітень — концерт для американських студентів у „Темпл Юніверситі" в Філядельфії та концерт у „Фешин Інституті" у Ню Йорку.

Травень (22). Пам'ятний день вмурування документів у п'єдесталь пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні. Два концерти: вдень — на площі увечері — у готелі „Мейфлавер" під час бенкету.

Вересень — концерт в „Сінґербовл" під час „Українського Дня" на Світовій Виставці в Ню Йорку.

Всіх виступів, а їх було ще багато, не подаємо з браку місця.

Тепер послухаймо, що люди кажуть.

„Америка" з 16 грудня 1964. „... Якщо йде про продукцію чоловічого хору „Прометей", то це був, мабуть, найкращий досі його виступ, а диригент цього хору, п. Іван Задорожний, доказав, що навіть із невеличкого чоловічого ансамблю, 27 осіб, можна видобути правдиві мистецькі вальори..."

„Свобода" з 16 січня 1965. „...І ось ми мали нагоду прислухатися виступові чоловічого хору „Прометей" на його першому самостійному концерті... Його диригент Іван Задорожний, ентузіяст співу, сам співак, а при тому рутинований диригент, уміє свій запал, хист і ентузіязм, свій спосіб музичного сформлення кожної композиції переносити на всіх членів хору. Оригінальний і елеґантний спосіб його диригування в'яже співаків суворою дисципліною і перетворює хор немов в якийсь музичний інструмент, послушний кожному його рухові... Ефектовність, точність і чистість виконання, деколи оригінальні, але вдатні інтерпретації пісень різного жанру, стилю і епохи, викликували спонтанне признання численної публіки. Хорові акомпаніювала старанно та прецизійно пані Лідія Бульба..."

Критик Отто Деком у „Крітін ет Лардж", у своїй статті „Льокальна група показує свою національну культуру", з приводу виступу хору „Прометей" в дні 18 квітня 1966 у Вілмінстоні, Делавер, не обмежується мистецькою рецензією, а принагідно подає, для широкого американського загалу, дещо з нашої історії. Стаття в перекладі звучить, приблизно, так:

„Наше середовище врізноманітнюється та збагачується вкладами звичаїв і традицій та культурних надбань з різних частин світу. Льокальні групи показують нам своє вміння, музику, театр, мистецтво, гастрономію та інші культурні здобутки з таких частин світу, як Індія, Італія, Росія, Німеччина і т. д. Недавній виступ українського чоловічого хору з Філядельфії, зорганізований Жіночою Лігою, може служити прикладом такого показу.

„Такого роду виступи-вистави часто віддзеркалюють умові та політичні аспірації даного народу. Такий характер особливо часто трапляється в українській групі, бо її історія переповнена змаганнями проти зовнішнього чужого гноблення. Україна вже від століть знаходиться під чужою займанщиною. Підкорення й поневолення української народности в Польщі, намагання знищити її культуру й релігію, були досить показані в фільмі „Тарас Бульба", особу якого персоніфікував Джуль Бриннер. Війна за незалежність, проваджена в сімнадцятому сторіччю Богданом Хмельницьким, була успішною. З цієї то війни Гоголь прибрав собі Тараса. Коли ж польська загроза знов з'явилася, Україна звернулась за підтримкою до Росії і заплатила за допомогу повною загладою своєї незалежности й самостійности в користь Росії.

„У хаосі після першої світової війни. існувала коротко самостійна Українська Держава. Після війни існувало кілька урядів (Національних Рад) за кордоном, так що ідея незалежности і зараз важлива серед української еміґраційної групи — це можна було помітити в програмі згаданого вечора, яка розпочалася Заповітом, при перших звуках якого присутні встали з місць.

„Текст цього гимну — твір українського поета Тараса Шевченка, що був пробудителем української літератури та національної ідеї в дев'ятнадцятому сторіччю.

Частина програми була присвячена поетові, а вступне слово описувало його ролю в українському національному русі. Заповіт означає „Тестамент". Поема віддзеркалює бажання бути похованим в Україні та надію, що москалі будуть прогнані, а земля орошена їхньою кров'ю.

„Музика — М. Лисенка, який, здається, підставив музику під низку національних пісень, які рідко пропускаються в програмах концертів. Навіть назва хору „Прометей" взята з національної літератури. Спів, що слідував за трохи повільним вступним словом, послужив гарною винагородою своєю якістю та майстерністю, хоч і виконувався 21-м „аматором". Зокрема баси були дуже добрі, надаючи глибину, субстанцію та міць музиці. Тенори виявили типову слов'янську співучість і експресивність, добре всім відому, хто слухав платівки російських військових хорів. Ця мелодійність була гарно показана в „Садок вишневий" (теж текст Шевченка). Хоч більшість співу була мелодійно - сантиментального роду, були теж гарні та відповідні контрасти, як, наприклад, „Грай, Кобзарю"— жвавого, веселого, танкового стилю музика.

„Кобза це старовинний інструмент, щось середнього поміж лютнею й цитрою, якого вживали співці, звідкіля й постала назва кобзарі.

„Якщо не звертати увагу на політичний аспект, така програма мусіла б задовольнити кожну авдиторію.

„Шкода, що багато подібних, пересаджених, культурних одиниць зникає. Здається, не більше, як двом співакам, було менше сороківки. Коли вони відійдуть, така група пропаде".

А в „Нових Днях" за липень-серпень 1965, на стор. 10, наш поет Ол. Неприцький - Грановський присвятив вірш такого змісту:

ЛИШЕ НАРОД

Присвячується українському чоловічому хорові „Прометей" з Філядельфії під кермою Івана Задорожного. Вірш написаний під враженням концерту в честь Т. Шевченка в Вашингтоні, 22 травня, 1965 року.

Народ життя продовжує із роду в род,
З терпіння виткав славу й гін... Без нагород
Надав вікам могутню мрію...
Не партія — лише народ, —
Лиш рух рішатиме прийдешности події, —
Бо демос переможно діє!

Хіба ж не він створив традиції безсмертні
І ті, до болю люблені пісні,
Що серце крають в полоні?
Їх навіть люблять наші перевертні, —
Самі призналися мені!
Наш гордий спів воістину безсмертний!

І той народ, що ті мелодії створив
І вміє так надхненно їх співати —
Без прав не вмре! Ніколи!
Він найдорожчі скарби нації розкрив: —
До волі прагнення душі плекати —
Й на волі жить у вільнім колі-!...

2 серпня 1966 р.

Збірка на літературний допомоговий фонд у Філядельфії

Філядельфійський Відділ Об'єднання Українських письменників „Слово" покликав до життя ще зимою спеціяльну місцеву Комісію Літературного Допомогового Фонду, яку очолила письменниця Марія Струтинська, а на фінансового секретаря покликано письменника Віталія Волкова. Ця Комісія у співпраці з головною Комісією Літературного Допомогового Фонду зорганізувала збіркову акцію на терені Філядельфії. Збірка принесла суму 500. дол., що їх вже перенесено на головне конто фонду у Ню Йорку. На зібрану Осередком у Філядельфії суму 500.00 дол. склалися таку пожертви:

Установи: — Філія УККА 10. дол., Літературно - Мистецький Клюб 50. дол., Товариство Українських Лікарів 30. дол., Товариство Українських Інженерів 25. дол.

Зібрали на збіркові листи: Д-р Роман Кос 48. дол, інж Микола Бульба 30. дол., Марія Струтинська 55. дол., „Оріон" (Мих. Дуцилович) 21. дол., Олександер Зелінський 14. дол., Софія Гайдарівська 12. дол., Марія Євсевська 6. дол.

Вплати окремих громадян: Д-р Юрій Бережницький 25. дол., д-р Теодозій Сенківський 25. дол., Ярослав Бобинський 20. дол., Іван Коровицький 10. дол., Володимир Біляїв 10. дол., Юрій Вонторський 10. дол., М. Марусяк 10. дол. Інші громадяни вплатили суми менші, ніж 10.00 дол., що дало разом 500.00 дол. Філядельфійська Комісія Літературного Допомогового Фонду складає подяку за пожертви і за співпрацю в збірці, пригадує, що Літературний Допомоговий Фонд — це постійний фонд і просить про дальші і наступні датки. Літературний допомоговий фонд задуманий, як основа для розгорнення живішої діяльности наших письменників на еміґрації.

У ПЕРШУ БОЛЮЧУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ
нашого Найдорожчого Мужа і Батька
бл. п. БОГДАНА МЕЛЬНИКА
буде відправлена
ЗАУПОКІЙНА СЛУЖБА БОЖА
в церкві св. Архистратига МИХАЇЛА в МОНТРЕАЛІ
в суботу, 3-го вересня 1966 року
о год. 8:30 рано
Просимо Приятелів і Знайомих про молитви за спокій Його Душі.
Дружина БРОНИСЛАВА
Сини: РОМАН і АНДРІЙ

Ділимося сумною вісткою з Рідними, Приятелями і Знайомими, що 23-го серпня 1966 р. заснула в Бозі на 74-му році життя прийнявши Найсвятіші Тайни

БЛ. П.

СТЕФАНІЯ З РОМАНЮКІВ ЖУК

ПАНАХИДА відправиться в похоронному заведенні Насевичів при Франклін і Брави вул. у Філядельфії, Па. в п'ятницю, 26-го серпня ц. р. о год. 8-ій веч.
ПОХОРОН відбудеться з Церкви Христа Царя при 1627 W. Cayuga в суботу, 27-го серпня 1966 р. о год. 9-ій рано на кладовище в Факс Чейсі.

Горем прибиті:

муж — СТЕФАН
доньки — ТАТІЯНА ОСАДЦА з мужем АПОЛІНАРІЄМ
ОКСАНА ЄТТЕР з мужем ЕВГЕНОМ
внуки — ТАНЯ
ЛІДІЯ ДЕМЧУК з мужем ВОЛОДИМИРОМ і донечкою ЛЮБОЮ
ХРИСТИНА ОКСАНА ПАВКСІС з мужем ІВАРСОМ і донечкою ІНЕС МАРІЄЮ
ІВАНКА МОТРЯ ОСАДЦА
сестра — ОЛЬГА ФЕДОРКІВ
сестрінка — МАРІЯ КОНДРАТ з мужем ПЕТРОМ і дітьми ОЛЕГОМ і ОКСАНОЮ
сестрінок — ЛЕВКО ФЕДОРКІВ з дружиною ВІРОЮ і донечкою ХРИСТИНОЮ
кузинка — СТЕФАНІЯ СІМОНС з Канади

Згідно з бажанням Покійної, замість квітів на домовину, проситься складати пожертви на будову української католицької церкви св. Володимира в Глен Спей, Н. Й.

СПОРТ

редагує В. СОХАН

КАЛЕНДАРЕЦЬ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКИХ КЛЮБІВ

Легкоатлетичні першості Української Спортової Централі Америки і Канади відбудуться 27-го і 28-го серпня на оселі СУМА „Київ" у Дітройті, Миш. Змагання в ряді конкуренцій легкої атлетики будуть проведені в групах чоловіків, жінок, юнаків, юначок і хлопців та дівчат. Початок змагань в суботу, 27-го серпня, о год. 12-ій вполудне.

Відбиванковий турнір чоловічих дружин за чашу УРСоюзу відбудеться 27-го і 28-го серпня на оселі „Верховина" у Ґлен Спей, Н. Й. Початок турніру о год. 1-ій по полудні в суботу, 27-го серпня.

УСК Ню Йорк — Чорноморська Січ, Нюарк, товариські футбольні змагання відбудуться в неділю, 28-го серпня на грищі Українського Села в Бавнд Бруку в програмі спортового пікніку, який влаштовують спільно обидва Товариства. Також розіграють на цьому пікніку футбольні змагання дружини „Олдбоїв" УСК-у Ню Йорк та Чорноморської Січі, Нюарк.

Торонто — Шикаґо, футбольні змагання дружин **„Олдбоїв"** зложених з бувших змагунів „України" і „Тризуба" з Торонта та „Левів" і „Крил" з Шикаґа, відбудуться 3-го вересня о год. 7.30 вечором на грищі Стенлі Парку в Торонті. Обидві дружини договорилися вже про відплатні змагання між собою, які мають відбутися в жовтні в Шикаґо.

— o —

ЧИ МАТИМЕМО НОВИХ ПЕРШУНІВ ТЕНІСОВИХ ЗМАГАНЬ УСЦАК?

Тенісові першості Української Спортової Централі Америки і Канади в минулому 1965 році принесли ряд несподіванок. На п'ять конкуренцій, чотири одержали нових першунів, і тільки Люся Друневич повторила свій попередній успіх та забрала на власність мандрівну чашу „Союзівки", здобуваючи втретє чемпіонат серед жінок. В групі чоловіків лаври першуна припали молодому Іванові Дурбаксві, що ще недавно змагався серед юнаків. У фіналі чоловіків переміг Іван Дурбак твердого, але слабшого технічно Олександра Олинця, по-фаху футболіста, а чемпіон чоловіків трьох попередніх років, Лев Воробкевич не брав участи у цих останніх першостях. Хто стане Іванові Дурбакові на шляху по поновний примат серед чоловіків, важко вгадати, бо досі немає усіх зголошених учасників цьогорічних змагань. Але є певним, що боротьба за це перше місце українців Америки і Канади не буде легкою, коли взяти під увагу, що вже змагання за першість СУАСТ - Схід виявили, що ряд тенісистів зробив великі поступи за минулий рік. Юрій Савчак, який здобув першість СУАСТ - Схід та чашу д-ра Володимира Гука, є одним із тих тенісистів, з якими прийдеться Іванові Дурбакові важко „намозолитися". В групі сеньйорів двобій між Володимиром Гуком і Богданом Стопницьким може й не відбутися, коли б одному із них „перейшов дорогу" двократний першун сеньйорів Константин Бень у півфіналі. Юнаки і юначки повинні б запрезентувати нам „нові надії" українського тенісу і в цих конкуренціях всякі передбачування можуть піти внівець, коли появиться нова зірка — тенісист, який не брав участи у попередніх першостях.

В цьому році, на змаганнях 3, 4 і 5 вересня одержать чемпіони кожної конкуренції свої чаші переможців напостійно. УНСоюз, „Союзівка", „Свобода" й „Український Тижневик" закупили цим разом не мандрівні, але одноразові чаші, які залишаться власністю першунів УСЦАК. Також одноразовою є чаша за найкращу спортову поставу, яку фундує вже третій рік Марія Душник, перша чемпіонка жінок на „Союзівці", нова заступниця головного предсідника УНСоюзу. Переможцям плавацьких змагань будуть вручені медалі УНСоюзу, так що лише чаша УНСоюзу за дружинову першість плавацьких змагань остане тепер одинокою мандрівною нагородою цих традиційних першостей УСЦАК на „Союзівці".

Кращі змагуни цих офіційних першостей УСЦАК одержать теж грамоти Централі, як це й було раніше кожного року. Українська Спортова Централя Америки і Канади відзначає грамотами не лише переможців, але і тих учасників, які займають у її першостях другі та треті місця. Організатором змагань, як і в минулих роках, є Карпатський Лещетарський Клюб на чолі з ветеранами свого діла інж. Богданом Раком та інж. Ярославом Рублем, з якими тісно співпрацює управа „Союзівки".

— o —

ЧОРНОМОРСЬКА СІЧ — НЮАРК СК 2:2

Юньйон 18 серпня. — Вже розпочали плянову підготовку до нового сезону футболісти І-ї дружини Ч. Січі. В своїх других тренінґових змаганнях, цим разом з німецьким клюбом Нюарку, січовики ремісували 2:2. Як і можна було сподіватися, в складі Ч. Січі виступило ряд нових змагунів, кандидатів до І-ї дружини. Ґолі для Ч. Січі здобули: Понось і Гайдай.

ЧОРНОМОРСЬКА СІЧ — УСК НЮ ЙОРК

Чергові товариські змагання І-ї дружини Ч. Січі відбудуться в наступну неділю 28 серпня на площі українського села Бавнд Брук. В цих змаганнях обидві українські дружини випробують свої нові набутки, які мають ввійти до цьогорічних складів.

На цій же площі відбудеться важлива гра футбольних ветеранів так зв. „Олдбоїв". Обидва суперники пильно приготовляються. Минулої п'ятниці читачі мали можливість познайомитися зі „Свободи" зі складом футбольних ветеранів УСК-у. Сьогодні ми радо подаємо склад, в якому виступлять „старші" січовики: Б. Чапля, Я. Турянський, К. Гевко, І. Боянівський, Вік. Каздоба, Д. Хромовський, В. Маркусь, Р. Бойко, І. Гірник, О. Голюка, Бакун, І. Мурза, Ю. Гельбік, В. Сохан, др. І. Ярош, Майорчак і інші

О. Твардовський

— o —

„САНТОС" — „БЕНФІКА" 4:0

У перших змаганнях Міжнародного Футбольного Турніру Чемпіонів бразилійська дружина „Сантос" із феноменальним змагуном Пеле перемогла легко і переконливо 4:0 португальську одинадцятку „Бенфіка". Цій зустрічі світової слави футболістів на Трайборо Стадіоні в Ню Йорку в неділю, 21-го серпня приглядалося 26.000 осіб, а решта симпатиків футболу повернулась домів з-під брам стадіону, який не зміщував більше глядачів.

— o —

ВІДБИВАНКАРІ УКР. ЦЕНТРАЛІ ЗДОБУЛИ ЧАШУ БІЛОРУСЬКОЇ ОСЕЛІ

В суботу, 6-го серпня, на білоруській відпочинковій оселі в Ґлен Спей відбувся відбиванковий турнір, в якому взяли участь чотири чоловічі дружини таких клюбів: „Тризуба" з Філядельфії, УСК-у з Ню Йорку, Української Централі з Пассейку і господарів — Б. С. К. „Ньоман" із Савт Ріверу, Н. Дж.

Після відбутих гор кожний з кожним дві перші дружини розіграли між собою фінальну зустріч, в якій відбиванкарі Української Централі з Пассейку перемогли у двох сетах Б. С. К. „Ньоман". Дружина переможців здобула чашу білоруської оселі. Провідником цього турніру був Григорій Артюшенко з БСК „Ньоман". УСЦАК репрезентував на турнірі її голова д-р Михайло Снігурович, який теж суддював фінальні змагання.

Люсю Друневич, чемпіонку УСЦАК вітає з перемогою керівник тенісових першостей інж. Богдан Рак. (Світлина з 1964 року)

Інж. Ярослав Рубель, керівник плавацьких змагань за першість УСЦАК. Цьогорічні плавацькі змагання на Союзівці будуть ювілейними — вже десятими, що їх організує інж. Я. Рубель з групою спортових діячів Карпатського Лещетарського Клюбу з Ню Йорку.

НОВИЙ УСПІХ ЛЕОНІДА ЛУЦЕНКА

Леонід Луценко, відомий на Сході ЗДА футболіст, який виступав у рядах „Тризуба" — Філядельфія, „Січі" — Елізабет, УСК-у Ню Йорк і „Чорноморської Січі" — Нюарк, обняв пост асистента професора фізичного виховання та рівночасно одержав призначення на керівника секцій футболу і легкої атлетики Стейтового Коледжу Монтклер, Н. Дж. Вчительську кар'єру почав Леонід Луценко у Гантер Коледжі, а після того був викладачем і керівником футбольної дружини молодших студентів у Прат Інституті в Брукліні. Тепер він працює над підготовкою футбольного вишкільного табору, який відбудеться під його керівництвом вкінці серпня на оселі „Верховина". Дружина Леоніда Луценка, — це Ляриса Роговська, Королева Краси „Союзівки" („Міс Союзівка") 1963 року.

НА ПОРОЗІ ФУТБОЛЬНОГО СЕЗОНУ

Швидко проходить літо. Здається, ще зовсім недавно симпатики українських дружин, стежили за останніми виступами своїх любимців. І ось ми знову на порозі футбольного сезону... Точніше, 11 вересня сотні футбольних дружин на сході ЗДА, і між ними десяток українських, вирушать у довгий і важкий шлях, наприкінці якого, найкращих, чекають чемпіонські відзначення і різні Чаші та Трофеї. Цьогорічний сезон буде цікавий і напружений. Особливо в так зв. професійній — Америк. Футбольній Лізі і півпрофесійній — Німецько - Американській Ф. Лізі, в яких, як відомо, виступають три наші найкращі дружини на сході ЗДА: Ч. Січ, Тризуб і УСК. Варто пригадати, що саме проти згаданих Ліґ, а головно проти передових дружин з етнічними назвами, формуються знову штучні новотвори, якими будуть нові професійні Ліґи, що цим разом матимуть підтримку багатих спонзорів. Дивно все таки, що ці багатії рішилися починати футбольну історію ЗДА — від себе. Їх вклад і видатна поміч вже існуючим футбольним осередкам в ЗДА, зробила б, на нашу думку, кращу прислугу для цього спорту.

Та нас цікавлять не так ті „бизнесові новотвори", як наші внутрішні футбольні справи. Саме про них нам йдеться. В першу чергу ми повинні подбати, щоб українські передові дружини: чемпіон ЗДА Тризуб, чемпіон НАФСоюзу УСК Н. Й. і віцечемпіон АФЛіґи Чорноморська Січ, і в цьогорічному сезоні задержалися на поверхні американського футболу. Надіємось, що про це подбають проводи згаданих дружин. Згадуючи про це наше бажання, мусимо ще раз згадати про ще одну важливу спараву, без поправи якої, здобуті навіть найбільші успіхи даної нашої дружини втрачають на вартості. Идеться про украінізацію і відмолодження. Особливо воно важне під сучасну пору, коли розпочали формуватися нові професійні Ліґи. Ми не видержимо цієї чергової конкуренції, якщо в наших складах переважатимуть чужинецькі „олдбої". Скорше чи пізніше український глядач втратить охоту іти на змагання цих „олдбоїв", а радше піде на гри дружин нових Ліґ, дружини яких матимуть кращих змагунів. Для цих наших глядачів воно буде цілком самозрозуміле. Ось чому ми радіємо, що в складі віце - чемпіона АФЛіґи — Ч. Січі і в цьому році виступатимуть в більшості наші українські таланти: А. Юрків, М. Павлишин, В. Чижович, З. Синлик, В. Каздоба, О. Чайка, Т. Понось, А. Попович. Ми багато сподіємось від наших молодих вихованців: М. Воробця, Л. Вільчака, В. Вільчака, які в цьому році ввійдуть до складу 1-ої дружини. Ми будемо дуже раді, коли почуємо і про молодих українських футболістів в інших наших дружинах.

А які побажання мають симпатики українських дружин? Вони звичайно, як і всі інші любителі цього спорту в цілому світі, хочуть бачити перемоги і більше ґолів! Нікому не цікаво сидіти на трибуні і чекати 90-хвилин, щоб футболісти стрілили хоч одного ґоля. Взагалі, українські глядачі очікують, що в новому сезоні буде лад і порядок в самих ліґах, а на стадіонах завзяті, але фер гри, та точніше і справедливе суддювання. Українські футболісти очікують щирої моральної і матеріяльної піддержки в усіх містах своїх виступів: Нюарку, Ню Йорку, Філядельфії, Гартфорді Бостоні, Ню Брітені і Балтіморі.

КАЛЕНДАРЕЦЬ ЗМАГАНЬ ЗА ПЕРШІСТЬ АФЛІҐИ

Одинадцять дружин Американської Ліґи проведуть розгри за першість у двох групах: шість в групі — Північ і п'ять в групі Південь. Вони розіграють по дві зустрічі кожна з кожною в своїх групах, та по одній з кожною дружиною другої групи. Опісля першуни обидвох груп вирішать в двох змаганнях між собою чемпіонат цілої АФЛ. В групі Північ гратимуть обидві українські дружини. До неї ще ввійшли: Бостон, Рома, Інтер і Гардфорд. В групі південь стануть проти себе: Портуґальці, Польські Соколи, Польська Олімпія, Мадярський СК Ню Бронсвік і новоприйнятий Балтімор. Вже вильосовано розгри (частинно) осінньої рунди АФЛіґи, в яких українським дружинам Ч. Січі і Тризубові визначено такі зустрічі (господарі на першому місці):

9. 11 Чорноморська Січ — Тризуб
9. 18 Бостон — Чорноморська Січ
Тризуб — Гартфорд
9.25 Чорноморська Січ — Гартфорд
Інтер — Тризуб
10. 2 Рома — Чорноморська Січ
Тризуб — Бостон
10. 9 Інтер — Чорном. Січ
Тризуб — Рома

О. Твардовський

ТАРЗАН, ч. 5675. Сорро викликає видіння!

Холоднокровно і драматично Сорро почав своє заклинання. —О, духи вічного синього неба...

— Покажіть оцим невірним знак Зетарової могутности!

Товпа витріщила очі на жахливу річ, що формувалася в огні.. На ричачого лева з вужем довкола його тіла!